ئەبوبەکر ئەلڕازی… ئولریش ڕودۆلف… لە ئەڵمانییەوە کاوە جەلال

ماوەیەکی کورت دوای مەرگی کندی دەرکەوت کە پێویستە لە کولتووری ئیسلامیشدا فەلسەفە و تیۆلۆگیی لە یەکدی جیابکرێنەوە. با کندی ڕێزی لە کاری تیۆلۆگەکان گرتبێت؛ با تیۆلۆگەکانی سەردەمی کندی جەختیان لە ڕاسیۆنالێتیی خۆیان کردبێت، یان تەنانەت گرنگییان بە دیالەکتیکی ئەڕیستۆتەلیس (تۆپیک) و هەندێک کۆنسێپتی تایبەتی فەلسەفەی سروشتی ئەنتیکە دابێت، سەرەڕای ئەوە دوای چەند دە ساڵێکی کەم ڕوانگەی هەڵوێستنوێنەکان گۆڕا: لەو میانە ڕیالیستییەوە کە لە نێوان هەردوو زانستەکەدا هەبوو، میانەگیرییەکی ئاگامەند هاتە گۆڕێ، ئەوجا هەندەی نەخایاند شێوەی بەرەگەرایی وەرگرت.
هۆکانی ئەم گۆڕانە هەمەلایەنین و بە چەند دێڕێک پوخت ناکرێنەوە. وەلێ سەرباری ئەوە دەتوانین ببێژین، ئەم گرژبوونەوەیەی پەیوەندییەکان کە دەتوانین لە وەرچەرخانی سەدەی نۆیەم بۆ سەدەی دەیەمدا ڕەچاوی بکەین، لە لایەن نوێنەرانی هەردوو بەرەوە دەردەچوو. کاتێک تیۆلۆگەکان ماوەیەکی درێژخایەن ئامادە بوون بە جیاوازترین پاڵهێزە هۆشەکییەکان (بێگومان بە میراتەکەی ئەنتیکەشەوە) کار بکەن، ئەوا ئێستا بە پێچەوانەوە جەختیان لە پەوارەیی ترادیسیۆنی ئیسلامی دەکرد. لەم هەڵوێستەدا ئەلئەشئەری (935 مردووە) و ئەلماتوریدی (944 مردووە) بەشدار بوون و بەشداریکردنەکەیان بوو بە پاڵهێزێکی ئاڕاستەدەر ڕووەو ئایندە. بێگومان ئەمان پشتیان نەکردە بەکارهێنانی بەڵگەهێنانەوەی ئاوەزمەندانە، وەلێ دەیان گۆت کە دەبێت هەموو دۆگمێگ لە قورئانەوە یان لە ترادیسیۆنی پەیامهێنەوە (واتا لە سوننەوە) بناغەی بڕێژرێت (ئەلئەشئەری) یان مسۆگەر بکرێت (ئەلموتاریدی). بەمەش ئەوان ئەو چوارچێوەیەی تێڕوانیان گۆڕی کە لە نێویدا مەزنەگەراییە تیۆلۆگییەکان دەبزوان، هەروەها مشوری ئەوەیشیان خوارد کە تیۆلۆگییەکی "سوننی"ی پابەند بە ترادیسیۆنەوە پێشتری وەربگرێت. بە پێچەوانەشەوە فەیلەسوفەکان ئامانجی تەواو جیاوازیان هەبوو. لێرەدا ڕەوشێکی سوودمەند بۆ ئەوان لەوەدا بوو کە تەنانەت پاش مەرگی کندی هێشتا هەر بەردەوام تێکستی دیکە لە گریکی و

سریانییەوە بە ئەرەبی وەردەگێڕران، ئەمەش بناغەی لەهزرینەکانی ئەوانی چاکتر کرد، وەلێ هەروەها بوو بەهۆیەک بۆ بەرزکردنەوەی ڕادەی داواکارییەکانیشیان کە لەم لەهزرینانەوە وەک دەرئەنجام دەردەکەشران. فەیلەسوفەکان چیدی بەند نەبوون بەو گریمانەیەوە کە گۆیا فەلسەفە گەرەکە (بەگوێرەی تێروانینەکەی کندی) ئەرگومەنت و مۆدێلەکانی ڕوونکردنەوە بخاتە خزمەتی دۆگمی ئیسلامییەوە، بەڵکو بە پێچەوانەوە ئێستا دەیان گوت کە فەلسەفە دەبێت خۆی لە سەرجەم پێشمەرجە ئایینییەکان ئازاد بکات و شوێن بیردۆز و مێتۆدەکانی خۆی بکەوێت، هەر بەم شوێنکەوتنەش تەقەلا بۆ زانینی سەربەخۆی ڕاستی بدات.

داواکارییەکەی ئەبوبەکر ئەلڕازی (865-925 یان 932) بەم چەشنە بوو. ئەمە لەتەک ڕازیدا بۆ یەکەم هزرڤانی ناوچەی کولتووری ئیسلامی دەگەیەن کە بەتەواوی داوای ئوتۆنۆمیی فەلسەفەی دەکرد. ڕازی لە بنەڕەتدا پزیشک بوو و لەم سیفەتەیشیدا پێزانینی گەورەی پێبڕا. بەدیهێنانە (نەجاحە) مەیدانییەکانی لە بواری پزیشکیدا شتایش کران. نووسینەکانی سەبارەت بە بابەتە پزیشکییەکان پێوەری نوێیان دانا. ئەم نووسینانەی ڕازی نەک تەنیا زانینی ترادیسیۆنیی گریکەکان (و هەروەها هیندیش)یان لە فۆرمێکی نموونەییدا پوخت کردەوە، بەڵکو هاوکات بە شارەزایی فرە پەرەیان پێدا و لەبەر ئەم هۆیەش بەدرێژایی چەند سەدەیەک وەک بناغەی پێگەیاندنی پزیشکان بەکاردەهێنران. وەلێ مەسەلەکە پەیوەست بە نووسینەکانی دیکەی ڕازییەوە لە بواری پرسیارە فەلسەفییەکاندا جیاواز بوو. ئەم نووسینە فەلسەفییانە نە لە لایەن هاوچەرخانییەوە وەرگیران و نە لە سەردەمانی پاش ڕازی خۆیدا ناسێنران، بە پێچەوانەوە، لەبری ئەوە لە گشت لایەکەوە ڕەتکرانەوە، بەڵێ تەنانەت پەرچەکرداری تووڕە ئاڕاستەیان کرا کە ئیدی لە سەرئەنجامدا ڕازی وەک زەندیقێک ناوبانگی پەیدا کرد.

سەرجەم بەرهەمەکەی رازی، بەهۆی ئەو جۆرە بڕیاردانەوە بەسەر نووسینە فەلسەفییەکانیدا، بەناباشی گەیەنراوە. گەر شتێکی ئەم بەرهەمە مابێتەوە، ئەوا تەنیا تێکستی کورت و فراگمێنتن، کە ڕەسەنێتیان هەمیشە جەخت نییە. بۆیە ئەمە بەزۆری بەندین بە دەربڕینی نووسەرانی سەردەمانی درەنگترەوە. ئەمەش لە حاڵەتی ڕازیدا بەتایبەتی نالەبارە، چونکە سەرجەم نووسەرانی پاش خۆی دەیانویست دژبەژیی تێڕوانینەکانی بکەن و لەرێشەوە تێڕوانینەکانی ئەویان تیژتر پێشان دەدا لەوەی کە خۆیان لە ڕاستیدا چۆن بوون. سەرەڕای ئەوە دەتوانین بنەڕەتەکانی هزری ڕازی (بە ڕەچاوکردنی ئەو ئاگادارکردنەوە نابراوانەی سەرەوە) هەڵبەستینەوە. ئەمەش لایەنی

کەم سێ کایەبابەت دەگرێتەوە، کە پێدەچێت ڕازی بە تایبەتی گرنگیی پێیان دابێت: مێتافیزیک (کە پرسیارەکانی ڕێبازی پرنسیپەکان و کەسمۆلۆگی پێکەوە گرێدەدات)؛ تیۆریی مەئریفە (کە لەنێو کۆنتێکستەکەیدا هاوکات تێڕوانینەکانی ئەو لەبارەی پەیامهێنی لێگەڕێن)؛ لە کۆتاییدا تێڕوانینەکانی ئەو سەبارەت بە ئێتیک کە لە لایەن خوێنەرانییەوە ئاسانتر وەرگیران و لەبەر ئەم هۆیەش لەنێو تێکستە ماوەکانی ئەودا بە باشترین شێوە دۆکومێنت کراون.
هزرینی نائاسایی ڕازی بە تایبەتی لە لەهزرینە مێتافیزیکییەکانیدا خویا دەبێت. ڕازی لەو باوەڕەدایە کە بتوانێت بوونی ئافرێنراو (خولقێنراو) نەک بە یەک تاکە پرنسیپ، بەڵکو بە پێنج پرنسیپ بگەڕێنێتەوە: لەپاڵ خودادا (کە بە زەینی / ئینتەلەکتی کاملی دادەنێت)، کات و فەزا، دەروونی گەردوونی و ماتەرییەکی بەبونیادی لە ئەتۆم پێکهاتوو هیچ سەرەتایەکیان نییە (واتا نەئافرێنراون – و). ڕازی دەبێژێت، ئەم پێنج پرنسیپە لە سەرچاوەدا لە یەکدی جیا بوون و هیچ پەیوەندییەکیان بەیەکەوە نەبووە، وەلێ پاشان ڕووداوێک قەوما کە پرۆسەیەکی پێئەنجام و تا ئەمڕۆ نەبڕاوەی لێکەوتەوە، ڕووداوەکەش ئەوە بوو کە دەروون هەوڵی دا فۆرم بە ماتەری بدات و لەتەکیدا یەک بگرێت. وەلێ ئەم هەوڵەی دەروون بەهۆی بەرهەڵستیی ماتەرییەوە شکستی هێنا، بۆیە خودا، دوای ئەوەی بەزەیی بەو هەوڵە شکستهێناوانەی دەرووندا هاتەوە، دەستی نایە نێو پرۆسەکەوە، ئەویش بەوە کە جیهانەکەمانی ئافراند و بەمەش دەرفەتی بە دەروون ڕەخساند بچێتە نێو ماتەرییە فۆرمپێدراوەکانەوە. پاشان گەردیلەکانی دەروون کە لەو کاتە بەدوواوە لەنێو جیهانی ماتەریدا بوون، خودا بەشداریکردنی لە زەینی خۆیدا پێبەخشین. ئەمە بە یاریدەی ئەم بەشداریکردنە لە زەینی خودادا دەتوانین ڕەچەڵەکی خۆمان و تایبەتمەندکراویمان بناسین، چونکە زەین پێشانمان دەدات کە دەروونەکانمان بە هیچ شێوەیەک بە لەشەکان ناگونجێن، بەڵکو دەبێت سەرلەنوێ بگەڕێنەوە بۆ سەرچاوەی خۆیان. ڕێگەی گەڕانەوە ڕووەو ئەو سەرچاوەیە بەسەر زانین و کرداری دروستدا تێدەپەڕێت. هەموو یەکێک لە ئێمە دەتوانێت ئەم ڕێگەیە بگرێتە بەر، چونکە سەرجەمی مرۆڤان هەندێ زەینیان هەیە کە ئیدی بەڕێیەوە دەتوانن دەروونیان ڕزگار بکەن. هەر ئەوەندەی ئەم ئەرکە بەدیهێنرا، ئیدی جیهانی ئافرێنراو لەناودەچێت و دۆخی سەرەتایی سەرلەنوێ دادەمەزرێنرێتەوە. بەدووی ئەوەشدا ئیدی دەروونی گەردوونی چاک کراوەتەوە: وەک دۆخە سەرچاوەییەکەی خۆی لێهاتەتەوە، بێگومان ئێستا هەندێ نەبێت کە دەروون بە بەی ئەو مەئریفەیە دەوڵەمەندتر بووە کە ئەو تایبەت نییە بە یەکگرتن لەتەک ماتەریدا.

ئەم ئەفسانەیە کە ڕازی لێی دەدوێت، زۆر جار ڕاقە کراوە، لێرەشدا مرۆق دروست ئاماژەی بە پەیوەندیی ڕازی بە فەلسەفە دێرینەکانەوە داوە: بە پلاتۆنیزمەوە، ئەمەش لە کۆنسێپتی دێمیورگ (وەستا = خودا / و) و دەربڕینەکانی ڕازیدا سەبارەت بە ڕێگەکەی دەروون ڕوون دەبێتەوە؛ ئەوجا ئەنتی ئەڕیستۆتەلیزم کە دیاریکەری دەربڕینەکانی ڕازییە لەبارەی فیزیک (واتا لەبارەی کاتی ڕەها، فەزای ڕەها پێکەوە لەتەک بۆشاییدا، ئەتۆمیزم)؛ ئەوجا لە کۆتاییدا نزیکیی ڕازی لە مەزنە کۆسمۆلۆگییەکان کە مرۆق لە ئایینە جیاوازەکانی ئەنتیکەی دەمەو کۆتاییەوە، پێش هەمووشیان مانیشەئیزم، دەیان ناسێت. سەرەڕای ئەوە ئەفسانەکەی ڕازی، جا گەرچی نزیکە لە ترادیسیۆنە هزرییە دێرینەکان، هێشتا هەر لە خزمەتی فەلسەفەیەکی نوێدایە. بێگومان ڕازی ئەو کۆنسێپتە ناوبراوانە دەپەرچێنێت، وەلێ ئەو بە تایبەتی بەکاریان دەهێنێت تاکو لە خەریکبوونییەوە لەتەکیاندا گەڕان بە تێڕوانینەکانی خۆی بدات، ئەم تێڕوانینانەشی لە ڕەوتی داڕشتنەکانیدا دەردەکەون. ڕازی لەم تێڕوانینانەیدا گریمانەی سێ تەوەرە بە ڕوودانی جیهان دەکات: خودایەک، کە لە زانینی سەروەر و میهرەبانییەوە کردار دەنوێنێت؛ یەکگرتنەوەی مەرجە فیزیکییە پێشتر هەبوو و لە خودا سەربەخۆکان (ئەزەلییەتی کات و فەزا و ماتەری)؛ ئەوجا لە کۆتاییدا دەروونی چوست کە تەقەلا بە کامیلەتی دەدات و مێژووە بگەڕێکەی هاوکات مێژووی جیهان و مرۆق پێکدەهێنێت.

ئەمە گەرەکە لێرەدا ڕەچاوی ئەوە بکەین کە پرۆسەی کامیلبوونی دەروون لە لایەن زەینەوە ڕابەرایەتی دەکرێت. ئەمە دەمان بات بە تێماکەی دیکە: واتا بە تیۆریی مەئریفە، کە ئەمیش لەنێو لەهزرینەکانی ڕازیدا پێگەیەکی گرنگ وەردەگرێت. ڕازی لێرەش وەک هزرڤانەکی ناترادیسیۆنی دەردەکەوێت، چونکە ئەو جیاواز لە فەیلەسوفەکانی پێش خۆی (کندی) و پاش خۆی (فارابی، ئیبن سینا، ئیبن روشد) لە خەریکبوونیدا بەم کێشەیەوە دەربڕینەکانی ئەڕیستۆتەلیس لەبارەی زەینی چالاک و زەینی ناچالاک ناکات بە دەرچە، بە پێچەوانەوە، ڕازی دەیەوێت بەتایبەتی پێنتەکی دیکە دیاری بکات. ئەم پێنتە خۆی لەو بڕوا پێشاندراوەدا دەبینێتەوە کە هەموو مرۆڤێک تەنیا بە یاریدەی زەین، کە خودا پێی بەخشیوە، دەتوانێت بە زانین بگات و خۆی فرمانەکانی بەگونجاوی لە جیهاندا ئەنجام بدات. ئەم بنەمایە لە یەکەم لەوردبوونەوەدا وەک گەشبین دەردەکەوێت، لێ لە بنەڕەتدا ئەوها نییە، چونکە ڕازی زۆر چاک ڕەچاوی شیمانەی شکستهێنان دەکات، بەڵێ ئەو تەنانەت بە ئەو شکستە پێشبینیی سزایەکیش دەکات، چونکە، بە دیدی ئەو، کە ژیانی خۆی بە زانین و

ئەو کردارە دروستە کە لەو زانینەوە وەک سەرئەنجام دەکەوێتەوە، بەگەڕ نەخات، دەبێت حساب بۆ ئەوە بکات کە جارێکی دی وەک زیندەوەرێکی پلە نزمتر لەدایکببێتەوە. سەرەڕای ئەوە لەم ڕەوشەشدا هێشتا هەر تەنیا هیوایەک بە کۆتاییەکی باش دەمێنێتەوە، چونکە ئەو کەسە لەم دۆخە نوێیەشدا تەنیا هەلێکی بۆ هەڵدەکەوێت تاکو هەڵەکانی ڕاست بکاتەوە و لە پرۆسەی هەڵچوونی دەروونیدا بەشداری بکات. ئێستا بەمە ساغ دەبێتەوە کە سەرجەم مرۆڤان، لە هەر کاتێکدا بێت، هێزە زەینییەکەیان بەگەڕ دەخەن و دەروونیان ئازاد دەکەن.
بێگومان دەشێت ئەم بۆوایەش بگەڕێنرێتەوە بۆ هەندێک پێشبینیی ئەنتیکە. ئەم بۆوایەی ڕازی، بەهێزتر لە لەهزرینە کۆسمۆلۆگییەکانی پێشین، دەمان بات بۆ پلاتۆنیزم، ئەمەش جێی سووڕمان نییە. ئاخر ڕازی پزیشک بوو، ئەو بەچوستی نووسینە دوور پەلهاویشتووەکانی گالنی دیراسە کرد (لەم نووسینانە تا کۆتایی سەدەی نۆیەم پتر لە سەد دانە بۆ ئەرەبی وەرگێڕابوون). بێگومان گالن تەنیا بەوە نەناسرا بوو کە ئەو دەروازەیەکی فراوانی فەلسەفیی هێنایە نێو پەروەردەی پزیشکییەوە، بەڵکو ئەو هاوکات لایەنگرێکی پلاتۆنیزم بوو و تەنانەت توێژینەوەیەکی (لەپاڵ هەندێکی دیکەدا) نووسی کە تێیدا بە وەستایەتییەکی فەرکارییانە پەوەری خوێندنەوە پلاتۆنییەکانی پوخت کردەوە.
وەلێ ڕازی لێرەشدا هەمان هەڵوێستە بنەماییەکەی خۆی وەردەگرێتەوە: ئەو نەک تەنیا ئەو موڵکە فەرکارییەی بەبێ دەستکاری وەرنەگرت، بەڵکو هەروەها خستییە نێو کۆنتێکستێکی نوێوە. مۆرکی ئەم پەیوەندییە نوێیەی کێشەکە لەوەدا بوو، کە ئێستا زانینی ئاوەزمەندانە زانینێکی هاقرکەری بۆ پەیدا بوو، ئەمەش ئەو زانینە بوو کە ڕووی دەکردە سروشی (وەحی) خودایەتی. ڕازی، پابەند بە تیۆریی مەئریفەکەیەوە، بەتوندی داواکارییەکانی ئەو زانینە ڕەتدەکاتەوە، چونکە ئەو لەو بڕوایەدایە، کە خودای میهرەبان و بەداد توانستی زانینی بە سەرجەم مرۆڤان بەخشیوە، لەبەر ئەم هۆیە، بە دیدی ڕازی، نەشیاوە کەسانی تاک زانینێکی دیکەی تایبەتی سروشییان (وەحیان) لە لایەن خوداوە بۆ بێت. دەرئەنجامێکی ئەم بۆوایە ئەوەیە کە پەیامهێن وجودی نییە. بەڵێ، زۆرتر لەوەش: کە ببێژێت کە گۆیا خاوەنی کاریزمای (واتا بەخشراوی) پەیامهێنییە (موسا، ئیسا، محەمەد)، دەبێت ئەو کەسە هیچی دیکە نەبێت جگە لە فریودەرێک. ئەو مرۆڤە وەک فریودەر پەیڕەوی سروشێک دەکات کە ئەو لە بنەڕەتدا بە هیچ شێوەیەک وەک سروش بۆی نەهاتووە، ئەوجا ئەو کەسە لە پشتی خۆیەوە کۆمەڵێک کەسی گۆیا ئیمتیاز پێدراو کە دەکاتەوە، ئەم کۆمەڵەش هیچ کارێکی باشتری لەناوەشێتەوە جگە لەوەی

ل□دژی کوم□□کانی دی، کە ئەوانیش بە هەمان شێوە وای دادەنێن خاوەنی ڕاستیی سروشییانە بن، جەنگ بگێڕێت.

ئەم جۆرە دەربڕینانەی ڕازی وایان کرد کە زۆر هاوچەرخی ئەو بە زەندیقێکی خودانەناسی دابنێن. ئەمەش بێگومان ڕوونە لەنێو ک□م□گ□یەکدا کە تەنیا لە یەک پەیامهێنەوە ئاڕاستە وەردەگرێت.

سەرباری ئەوە تۆمەتەکان بە هیچ شێوەیەک مەبەستی خۆیان نەدەپێکا. ئاخر مەبەستی ڕازی ئەوە نەبوو کە هەبوونی یان واتای خودا بخاتە ژێر پرسیارەوە. بەگو□□ی ئەوە کە ئێمە تا ئێستا بینیمان، ڕازی دەیویست خودا وەک گ□□□نتییەکی تاک و ڕاستەوخۆ بۆ خەڵاسی (□□زگاریی) سەرجەم مرۆڤان دیاری بکات. ئەم ڕەهەندە چە مێتافیزیک و چە تیۆریی مەئریفەکەی ئەوی تەنی بوو، ئەمەشمان جارێکی دی بۆ دەردەکەویتەوە، گەر ڕوو بکەینە تێڕوانینە ئێتیکییەکانی ئەو.

ڕوانگەکانی ڕازی لە کایەی ئێتیکدا کەمتر هەژێنەر و شێوێنەر بوون.
ڕەنگە لەمەدا بێت هۆی مانەوەی ئەو دوو توێژینەوەیە کە ڕازی لەسەر ئەم تێمایە نووسینی (“پزیشکیی هۆشەکی” و “شێوە ژیانی (سیرەی) فەلسەفەیی”). ڕازی لە یەکەم توێژینەوەیاندا ڕوونی دەکاتەوە کە چۆن دەشێت دەروون بە پەروەردە ڕەوشتمەند بکرێت. لەم پەروەردەیەدا دوو لایەن رۆڵ دەگێڕن: بەرهەڵستیکردنی س□□ز□کان و هەروەها متمانەکردن بەوە، کە ئەوە زەینی مرۆڤە پێوەری ڕاست بۆ سەرجەم کردار و چێژەکان دادەنێت. توێژینەوەی دووەم، کە پێدەچێت ڕازی ماوەیەکی کورت پێش مەرگی خۆی نووسیبێتی، زۆر مۆرکی کەسیی لە خۆ دەگرێت. ڕازی لەم نووسینەیدا لەدژی ڕەخنەگران بەرگری لە خۆی دەکات. پێدەچێت ئەو ڕەخنەگرانە لۆمەی رازییان کرد بێت کە گۆیا ئەو ژیانی بەڕەوشتی (بەتایبەتی ژیانی ئاسکێزیی (زاهیدی)) بۆ مرۆڤانی دیکە ڕاگەیاندووە، وەلێ ئەو خۆی لە ژیانیدا بەگەڕی نەخستووە.

وەڵامی رازی بۆ ئەم لۆمانە (ئەمەش بە ناونیشانی توێژینەوەکەدا دەردەکەوێت) بریتییە لە “شێوە ژیانی فەلسەفەیی”. ڕازی ل□□□دا بەدەوری فیگوری سۆکراتێسدا دەسووڕێتەوە، کە وەک نموونەی مرۆڤی زانەر و بەڕەوشت پێشبینیی دەکات. بە دیدی رازی هەروەها سۆکراتێس ناچار بوو س□□□تا خۆی بۆ ئەم چۆنێتییانەی زانین و ڕەوشت پێبگەیەنێت. ئاخر سۆکراتێس لە گەنجێتیدا زۆر یەکلایەنی بیری لە ژیانێکی ئاسکێزی (زاهید) و دوور□پ□□□ز کردبۆوە (ئەمە بە ڕاڤە کینییەکەی فیگوری سۆکراتێس دەگونجێت)، لێ سۆکراتێش درەنگتر ئەم هەڵوێستەی خۆی گ□□□ی، چونکە ئێستا وەک پیاوێکی کام□ ف□□ر بوو بوو خۆی بەو داواکارییانە بگونجێنێت کە پێویستە مرۆڤێک بۆ خۆی بەرزیان بکاتەوە (ئەمیان بە ڕاڤەی پلاتۆنییانەی سۆکراتێس و پرۆگرامە فەلسەفەییەکەی ڕازی خۆی دەگونجێت). داواکارییەکان

بریتین لەمانە: گەڕان بەدووی زانیندا؛ کرداری بەداد؛ هەبوونی بەزەیی بۆ کەسانی دی؛ سەنگاندنی پەمەغزای (ئەمدنیایی و ئەودنیایی) چێژەکان؛ متمانەکردن بە خودایەکی میهرەبان؛ هەروەها ئەو بەوایە کە ئێمە دەروونمان بە یاریدەی زانین و ڕەوشت ئازاد دەکەین و دوای مەرگمان بەرەو ڕووی ژیانێکی بەختیار دەڕۆین.

Ulrich Rudolph، Islamische Philosophie، München 2004

بارانی جەنیوەری… کاروان محەمەد فەتاح

«ئەوە بۆچی دایکم، لەگەڵ خۆرئاوابووندا ناتوانێت یەک وشە بڵێت و لە ڕۆژدا عەیبی نییە؟» ئەمە ئەو پرسیارەیە لە ماوەی ئەو چوار مانگەدا، کە دایکی هەوالەی مەرگی (عەلی)ی برای پێ دەگات و دواتریش بەسەر لەیدییەوە دەمرێت، بەردەوام لەناو سەری ئەسکاردا دەخولێتەوە.
کاتێک ماڵی باپیری (باوکی دایکی) لە شارێکی ترەوە دەگۆڕن، لەیدی لەناو باخچەکەدا جۆلانێ دەکات. «دوای مردنی ئەسکاری برای، وا باشترە لەیدی لێرە نەمێنێتەوە و ڕێگەی بدە لەگەڵ ئێمەدا بژی.» پێش ئەوەی بڕۆن، ئەمە بۆ باوکی دەڵێن و ئەویش بە داواکەیان ڕازی دەبێت. باپیری کەشەی لەگەڵ ناوکەیدا هەیە و نازانێت بڵێ لەیدی، دەڵێت لەیلی. باوکی ئەو ناوەی لێ ناوە.
یەکەم بەفری ساڵی نوێ دای کرد. ڕۆژێک دواتر بارانی جەنیوەری. شۆفێرەکان لایتی ئۆتۆمبیلەکانیان پێ دەکەن و ئەمە شەوقی لایتەکان لەسەر شەقامە تەڕەکە دەبینین. هەر چوارلای ترافیکەکە بە هۆتێل و ئاپارتمانی بەرزبەرز دەورە دراوە. لەناو پاسەکەدا چاوەڕێی ترافیکین سەوز بێت. بارانەکە هەر دەبارێ. شۆفێرەکان لە پشتی جامەکانەوە بە تەڵخی دەبینرێن. هەڵمی سەر جامەکە دەسڕم. لەلای ڕاستەوە دوو کچ دەچنە تاکسیەکەوە. لە ڕادیۆی پاسەکەوە گوێمان لە ‹ئەی بارانە و بارانە› دەبێت. خشانی تایەی ئۆتۆمبیل و هەڵنەکی بەرز ناچارم دەکات جارێکی تر هەڵمی سەر جامەکە بسڕمەوە. جارێکی تر هەڵمی سەر جامەکە دەسڕمەوە. منداڵێکی کلێنکسفرۆش لەسەر

شەقامەکە کەوتووە. خێرا دەچمە سەری، تاساوە. لە باوەشی دەکەم و دەیخەمە ناو تاکسییەکەوە. باران نایلۆنی کلێنکسەکانی تەڕ کردوون. دەگەینە نەخۆشخانە و منداڵەکەم لە باوەشدایە، ڕێک هەست دەکەم ئەو ساتەی لەیدی لەدایک دەبێت و دایکی بەسەریەوە دەمرێت.
دوای ئەوەی لە دەوام دەگەڕێیتەوە، گەرمیی خۆری ئەم چوارشەممەیەی ناوەڕاستی بەهار ناچارت دەکات خۆت بشۆیت. لە گەرماو دێیتە دەرەوە. خۆت وشک دەکەیتەوە. لە ژووری نووستن پەڵ دەکەوی. تابلۆیەک هەڵواسراوە؛ ژنێکە، قژی کردووە بە دوو پەلکی درێژ. لە تابلۆکەدا چاوە ڕەشەکانی پێت دەڵێن دڵتەنگە. منداڵەکەی لە باوەشدایە. لەسەر زەوییەکە سەوەک دانراوە، منداڵەکە دەستی بۆ دەبات، دەستی پێی ناگات. منداڵەکە لە تابلۆکەدا وا دەرناکەوێ دڵتەنگ بێت. خۆت دەخەیتە سەر پشت و دەستەکانت لەژێر سەرت دادەنێیت. پانکەکە بە جووڵە هێواشەکەی کار لە گەرمیی ژوورەکە ناکات. ئاگات لە خۆت نەماوە و دەکەویتە سەر دەم، لیکی دەمت سەرینەکەی تەڕ کردووە؛ لیکی دەمت تەنیا شتێکە پێت بڵێت وا خەریکە خەو دەتباتەوە. خەو دەتباتەوە. هاوڕێیەکتە و تەلەفۆن دەکات، بەدەم خەوەوە هەڵیدەگریت، دەنگە شێواوەکەی گوێت بە «ئەسکاری کوڕت…» دەزرنگێنێتەوە. دەنگەکە دەلەرزێت و دەستی تۆیش. «نازانم چۆنت پێ بڵێم…» دەنگەکە وا دەڵێت. «چیم پێ بڵێیت؟!» بە شپرزەییەوە وا دەڵێیت. هەر ئەوەندەی دەڵێت «ئۆتۆمبیل لێی داوە و…» پێی دەبڕیت «نەڵێی مردووە!» ئەمە بە دەنگێکی بەرز دەڵێیت. هاوڕێکەت تەواوی دەکات «بەڵام سەلامەتە و لە نەخۆشخانەیە.» مۆبیلەکە دادەخەیتەوە و بە ڕاکردن دەچیتە خوارەوە. پلیکانەکان زۆرن و تۆ خێرا دەیانبڕیت. دوو کەروێشک بەناو چیمەنەکەدا دێن و دەچن و تۆ نایانبینیت. ئەو تاکە نەعلەی پیاوی کرێچییەکە گرتییە پشیلەکەی لەیدی، لەناو حەوشەکەیە و تۆ نایبینیت. ‹لەیدی›ی پێنجساڵان لە باخچەکەدا جەلانە دەکات. پیاوی کرێچییەکە لەسەر کورسییەکەی ڕۆژنامە دەخوێنێتەوە. پشیلەکەی لەیدی لەسەر دیواری حەوشەکەیە و سەیرت دەکات، چاوەکانی بچووک دەکاتەوە و ‹میاووو!› تۆ لەیدی، پیاوی سەر کورسییەکە و پشیلەکەی لەیدییش دەبینیت. «خێرە؟ هیچ ڕووی داوە؟» پیاوەکە دەپرسێت و تۆ بەبێ وەڵام دەرگەکە بە یەکدا دەدەیت.
لەیدی لە ماڵی باپیرەتی و ئەوە مانگێکە نەتبینیوە، ساڵێکیش بەسەر مردنی ئەسکاری کوڕتدا تێپەڕیوە. شەوێک بە تەنیا دەچیتە دەرەوەی شار و لە بەرزاییەکەوە لێی دەڕوانیت، لەو دوورەوە گڵۆپەکان دەڵێی وردەشووشەن و تیشکی ڕووناکییان بەرکەوتووە. دێیتەوە ناو شار. دەچیتە کافێیەکی تێکەڵ لە دووکەڵی جگەرە و

دەنگی مۆسیقا. کەسێک شیعر دەخوێنێتەوە و دەگاتە «مەڵێ من تۆم ناوێ/ تۆ میوانی خەونەکانمی/ مەڵێ لە ئێوارەدا نایەم/ تۆ لە ئێوارەدا جوانی» و دەچێتە دەرێ. چەند مەترێک دەڕۆیت و بە دەرگەی مارکێتێکدا دەتەقی. ژنێکی دووگیان بەناو مارکێتەکەدا دێت و دەچێت، ژنێکی تر دایبییەک و یەکێکی تر شامپۆیەکی بەدەستەوەیە. هەر لەوێ هاوڕێیەکت دەبینی وەکوو هەمیشە سپاگێتی دەکڕێت و پێت دەڵێت «تۆیش بیکڕە، بۆ ئەم تەنیاییەت خراپ نییە.» تۆ نایکڕیت. خێرا بۆ ماڵ دەگەڕێیتەوە. منداڵەکانی کۆڵان لەناو گوێیەکانی تۆدا ڕا دەکەن و هاوارهاواریانە. ڕادەکشێیت. پەنجە بە ڕیمۆتکۆنترۆڵەکەدا دەنێیت. درامایەکە، دوو کچن پێکەوە، بێتاقەت دەردەکەون:

- چۆنی؟
- هەندێ جار باش و هەندێ جاریش خراپ. ئەی تۆ؟
- هەندێ جار خراپ و هەندێ جاریش خراپتر.

لیکی دەمت سەرینەکە تەڕ دەکات؛ لیکی دەمت تەنیا شتێکە پێت بڵێت وا خەریکە خەو دەتباتەوە. خەو دەتباتەوە.

لەناو جێگەکەی خۆتدایت. دەتەوێ هەستیت و بۆ دەوام بڕۆیت، هەمیشە لەم کاتەدا خەوت گرانە. لە قاتی خوارەوە سەرەتا دەنگی پیاڵە دەبیستیت کاتێک دەکەونە ناو سینکەوە. دواتر تیقییەک ئیش دەکات، گۆرانییەک، شادە. ئەمە خووی ژنی کرێچییەکەیە «مامۆستا، گوێم لە گۆرانی نەبێت ناتوانم ئیشی ماڵ بکەم.» جارێک لە وەڵامی گلەییەکی تۆدا ئەمەی گوت. هەرچۆنێک بێت خۆت ئامادە دەکەیت، لە ئاوێنە بچووکەکەی قەد دیوارەکەدا هەوات کردووەتە گوپی ڕاستت و گوێزانەکەی پێدا دەهێنیت، بەشی زۆری تاڵەمووەکان سپین و دەکەونە ناو دەستشۆرەکەوە. لە خوارەوە پیاوی کرێچییەکە دەبینیت لەسەر کورسییەکەی دانیشتووە، سەری بەرز دەکاتەوە و «مانگانەکە زۆری ماوە؟» بە سەر وەڵامی دەدەیتەوە «بەڵێ» و دەرگەی حەوشە دەکەیتەوە. لە ماڵەکەی بەرانبەرتانەوە منداڵێک دەچێتە دەرەوە، دایکی سەر لە دەرگەوە دەردەهێنێت «ئەگەر زوو نەیەیتەوە بەو گەوادە دەڵێم.» گەوادەکە مێردەکەیەتی. ئەو لە جۆری ئەو ژنانەیە جوێن بە دار و دیوار دەدەن. «دەم بەوە خۆشە دار و دیوار وەڵامی نادەنەوە.» مێردەکەی وا دەڵێت.

وەک هەمیشە لەسەر کورسییەکەی ڕۆژنامە دەخوێنێتەوە پیاوی کرێچییەکە. چاویلکەکەی دادەنێ و «مانگانەکە زۆری ماوە؟»

«ئاخر شوکر ئاوا تووشی لەبیرچوونەوە هاتبوویت، بۆیە خێرا ماڵنشینیان کردیت. چەند جارم گوت عەیبە، ئەوەندە ئەو پرسیارە مەکەرەوە.» ژنەکەی وای پێ دەڵێت. کە منیش دەبینێت «ئێرە مامۆستا مانگانەکە زۆری ماوە؟» ئەوە تەنیا قسەیەکی گرنگە لەگەڵ مندا هەیبێت، ڕەنگە لەگەڵ ژنەکەیشیدا. لەیدی خۆش دەویست، لە من زیاتر بە ڕۆیشتنی کاریگەر بوو، هەندێ جار لەگەڵ کڕینی ڕۆژنامەکاندا دیاریی بۆ ئەویش دەهێنایەوە. لە ژوورەوە تەماتە سوور دەکرێتەوە، بۆنەکەی تێکەڵ بە بۆنی پیاز و دایبیبی فڕێدراو دەبێت و دەگاتە قاتی سەرەوە. دەنگی گریانی کوڕەزاکەی دێتە حەوشە. کوڕە تاقانەکەیان کاتێک زانکۆ تەواو دەکات، لەگەڵ هاوڕێیەکی خۆیدا هاوسەرگیری دەکات. دوای منداڵێک جیا دەبنەوە. خانووەکەی باوکی دەفرۆشێت و ڕێگەی ئەوروپا دەگرێت، منداڵە یەکساڵانەکەی لای ئەمان جێ دەهێڵێت، ئەوە ساڵێکە کرێچیی ماڵی باوکی ئەسکارن.
«بۆنی تەماتە، پیاز و دایبیبی فڕێدراو تەواو نابن لەم ماڵە کاولبووە.» بە کەمێک بێزارییەوە وا دەڵێت پیاوی سەر کورسییەکە. ژن بە «تۆ کەی لە جیاتی ئەو ڕۆژنامە بێسوودانە، شتی باشترت هێنایەوە، شەرت بێ منیش خواردنی خۆشترت بۆ ئامادە بکەم.» وەڵامی دەداتەوە. لەم دیمەنە دووبارە بێزار دەبم، دەمە ژوورەوە و پشوو دەدەم. بە دیوارەکەوە وێنەیەکی منداڵیم هەڵواسراوە، بەوەی هیی چەندین ساڵ پێش ئێستایە تۆزێک شوختی بەر کەوتووە، وێنەکە ڕەشوسپیی لێڵە و دەستێک لە پشتەوە گرتوومی، بەبێ بیرکردنەوە دەڵێم دەستی دایکمە.
جارێکی تر لەو دەستانە ورد دەبیتەوە.
بەڵێ، دەستی دایکمە.

ڕۆژێکی چوارشەممەیە و خۆر بەرەو ئاوابوون دەچێت، دایکی ئەسکار لەناو حەوشەکەدا ئاوی گوڵەکان دەدات. سکی بەو کچە پێنجمانگییەوە هەیە، کە دواتر باوکی ناوی دەنێت لەیدی. لە مۆبیلەکەیەوە زەنگ لە دەدرێت. هەڵیدەگرێت، ئەسکاری حەوتساڵانە و «دایکە، خاڵە عەلی مرد.» مۆبیلەکە لە دەستی دەکەوێتە خوارەوە، یەک وشە نایەتە سەر زمانی و خێرا دەبوورێتەوە. چەند مانگێگ دوای ئەو ڕووداوە و بە دیاریکراوی یەک مانگ پێش هاتنەدونیای لەیدی، لە شەوێکی سەرەتاکانی هاویندا، تۆ و ئەو لەناو چیمەنی حەوشەکە لەسەرپشت پاڵ دەکەون، لەو بەشەی هیی دایکی ئەسکارە. تۆ بە دەستەکانت وێنەیەک دەکێشیت؛ دڵ، چەندین ئەستێرە دەکەونە ناو دڵەکەوە. ئەو پێدەکەنێت. ئەو گوێ دەگرێت و تۆ ئەم شیعرەی ‹خانی›ـی بۆ دەڵێیت:

مەم گوتی: بۆت گەلێ بەتاسەم گیان بێنەوە بەر بای هەناسەم
بۆی ژیاوە مەمۆ بە گفتی زینێ بووژایەوە ب□ش□ب□او ل□ زینێ
دەتەوێت بوەستیت و ئەو بە ئاماژە پێت دەڵێت بەردەوام ببە:
هەر چاوی کەوت بە مەستی چاوی تین هاتەوە بەر دڵ و ه□□ناوی لەگەڵ پێکەنینێکی هێمندا، ئاهێکی ساردیش هەڵدەکێشێت، وەکوو ئەوەی بیەوێ بڵێت «زۆر جوانە و سەرسامت کردم.» بەڵام نایڵێت، دروستتر ناتوانێت بیڵێت. بۆ ڕۆژی دواتر، کاتێک لە خەو هەڵدەستیت، ئەو قاپ دەشوات، لە قاپشتندا بڕوای دەستکێش نییە «بە دەستکێشەوە ناتوانم قاپ بشۆم.» جارێکیان وا دەڵێت و داوات لێ دەکات بە شیعر ئەمەی بۆ دابڕێژیتەوە «چێژی قاپشتن لەوەدایە لەمسیان بکەیت. دەستکێش ئەم چێژە دەکوژێت.» ئەو پێدەکەنێت، چاوێکت لێ دادەگرێت و بە دەستی لایکت بۆ دەکات. وا خەریکە لە حەوشەکەوە ماچێکی بۆ هەڵدەدەیت، لەناکاو دەنگی زڕەی پیاڵە و شڵپەی پوولی دۆمینۆکان بەئاگات دەهێننەوە. چایخانەکە پڕە لە دووکەڵ؛ ئێرە بە گشتی پیاوانی بەتەمەن ڕووی لێ دەکەن. پیاوێک، بە سیمایدا وا دەردەکەوێت پەنجای تێپەڕاندبێت، بە چاکێت و پانتەڵۆنێکی ڕەساسیی خەتخەتەوە خۆی بە ژووردا دەکات و تۆ پێت وایە لەسەر کورسییەکی نزیکی تۆ دادەنیشێت. لەسەر کورسییەکی نزیکی تۆ دادەنیشێت. تۆ دەڵێی ئێستا داوای ماست و چا و نانی گەرمیش دەکات. داوای ماست و چا و نانی گەرمیش دەکات. بیر دەکەیتەوە ئێستا ڕۆژنامە لوولکراوەکەی گیرفانی چاکێتەکەی دەردەهێنێت و دەیخوێنێتەوە. ڕۆژنامە لوولکراوەکەی گیرفانی چاکێتەکەی دەردەهێنێت و دەیخوێنێتەوە.
تا لەبەر ئەو بارانە منداڵە کلێنکسفرۆشەکە دەخەیتە ناو ئەو تاکسییەی کەمێک پێش ئێستا دوو کچ چوونە ناویەوە، ترافیکەکە چەندین جار سوور و چەندین جاریش سەوز دەبێت. دواتر بۆت ڕوون دەبێتەوە ئەوانە کچ و دایکن. هەرچۆنێک بێت دەیگەیەنیتە نەخۆشخانە، هەندێ لە ژنەکان جلەکانیان تەڕە و منداڵەکانیان لە باوەش کردوون. چاوت دەچێتە سەر منداڵێک، جووڵەی نییە، پێت وایە مردووە. نەمردووە. منداڵە کلێنکسفرۆشەکەت لە باوەشدایە، ڕێک دەڵێی ئەو سات□ی ل□یدی لەدایک دەبێت و دایکی بەسەریەوە دەمرێت.

کاروان محەمەد فەتاح

ئازادی ژیان لەگرەوی ژیانی ئازادداییە!… حەمید تەقوایی

دەربارەی کۆماری ئیسلامی و هەوڵی تیرۆرکردنی سەلمان ڕوشدی
وەرگێڕانی بۆکوردی:کاوە عومەر

خۆشبەختانە سەلمان ڕوشدی لە هەوڵی تیرۆر رزگاری بوو، بەڵام ئەمە لە دڕندەیی و قێزەونی ئەم تاوانە کەم ناکاتەوە. هێرشێک بە مەبەستی کوشتنی نووسەرێک بە "تاوان"ی نووسینی ڕۆمانێک، لەلایەن هەر بزووتنەوەیەکەوە بێت، هێرشێکی ڕوونە بۆ سەر ئازادی و بیرکردنەوەی ئازاد و مرۆڤایەتی، کە پێویستە هەموو حکومەت و دامەزراوە و کەسێک کە ئیدیعای بەرگری لە ئازادی ڕادەربڕین و مافە مەدەنییەکان دەکات بە شێوەیەکی یەکلاکەرەوە و بێچەندوچون ئیدانە بکرێت. تا ئێستا ژمارەیەك لە حکوومەت و کەسایەتییە ئەدەبییەکانی ڕۆژئاوا ئەم تاوانەیان ئیدانە کردووە، بەڵام ئەمە بە هیچ شێوەیەك بەس نییە. لە ڕاستیدا پێویستە لە دژی ئەم تاوانە و ئەنجامدەران و فەرمانەکەی بوەستین. بکوژەکە کۆماری ئیسلامییە.

بە گوێرەی ئاژانسەکان، هێرشبەرەکە ئیسلامییەکی لوبنانییە و بە ڕەچەڵەک ئەمریکییە بە ناوی هادی مەتار و لایەنگری حزبوڵڵا و سوپای پاسدارانە و لەگەڵ سوپای قودس لە پەیوەندیدا بووە. بەڵام ئەگەر ئەوەش نەبوایە ئەوە لە بەرپرسیارێتی ڕاستەوخۆی کۆماری ئیسلامی لە هێرش بۆسەر سەلمان ڕوشدی کەم نەدەبووەوە. هەوڵی تیرۆرکردنی سەلمان ڕوشدی تاوانێکی دەوڵەتییە نەک کردەوەیەکی تاکەکەسی. ئەندازیار و هاندەر و لایەنگری ئەم تاوانە کۆماری ئیسلامییە، واتە حکوومەتێک کە هێشتا لە دەسەڵاتدایە. وە ئەمەش وەک تەقەکردنەکەی ئەم حکومەتە لە فڕۆکەیەکی نەفەرهەڵگر، لە مێژووی جیهانی مەدەرندا بێ وێنەیە.

خومەینی سی و چوار ساڵ لەمەوبەر فەتوای کوشتنی سەلمان ڕوشدی دەرکرد و هەژدە ساڵ لەمەوبەریش خامنەیی ئەم بڕیارەی بە نەگۆڕ ناوبرد. لەم ماوەیەدا دامودەزگا پەیوەندیدارەکانی حکوومەت، وەک دەزگای 15 خورداد، ئاژانسی هەواڵی فارس، و "دیجیتاڵ میدیای شۆڕشی ئیسلامی"، جگە لە وروژاندنی ئاشکرا و هاندانی "موسڵمانانی جیهان" بۆ ئەنجامدانی ئەم تاوانە، پاداشتێکی نزیکەی ٤ ملیۆن دۆلاریان بۆ

بکوژی سەلمان ڕوشدی داناوە.وە میدیاکانی حکومەت و ئیمام جومعەکان و "سەرکردە حکومییەکان"ی دیکە چەندین جار باسیان لە پێویستی کوشتنی "سەلمان ڕوشدی" لادەر کردووە. ئەم پشتگیرییە ئاشکرایە تەنانەت لە دوای هێرشی سەر سەلمان ڕوشدیش بەردەوامە. کۆماری ئیسلامی تا ئێستا بە فەرمی هەڵوێستی نەبووە، بەڵام میدیاکانی حکوومەت، ڕۆژنامەکانی وەک ئێران، جام جەم، جەوان، کەیهان، پێشوازییان لەم تاوانە کردووە. ڕۆژنامەی کەیهان کە لە ڕاستیدا تریبۆنی خامنەییە، بە ڕوونی نووسیویەتی کە دەبێ دەستی هێرشبەرەکەی سەلمان ڕوشدی "کە بە چەقۆ قوڕگی دوژمنی خودای دەڕاند" ماچ بکرێت. ئەم جۆرە لێدوانانە لە ڕاستیدا گوزارشت لە هەڵوێستی کۆماری ئیسلامی دەکەن. تەنانەت کەسێکی وەک عەتاوڵڵا موحەجێرانی، یەکێک لە کەسایەتییەکانی "دو خوردادی" و وەزیری پێشووی فەرهەنگ و ئیرشادی کۆماری ئیسلامی کە لە لەندەن دەژی، کتێبێکی نووسیوە بە بەرگریکردن و ڕوونکردنەوەی فەتوای خومەینی، کە چەندین جار لە ساڵی ٢٠١٩دا بڵاوکراوەتەوە لە ئێران.

هەروەها بەشێك لە بەرپرسانی پێشووی کۆماری ئیسلامی کە لە وڵاتانی ڕۆژئاوا وانە دەڵێنەوە و لە میدیاکاندا وەك ئەکادیمیك دەردەکەون، بەردەوام بەرگرییان لە فەتوای خومەینی کردووە. محەممەد جەعفەر مەحەلاتی، مامۆستای کۆلێژی ئۆبەرلین لە ولایەتی ئۆهایۆی ئەمریکا یەکێکە لەو جۆرە ئەکادیمیانەیە. ئەم ڕاستیانە بەو مانایەیە کە، بە پێچەوانەی کردەوە تیرۆریستییەکانی داعش و قاعیدە و گرووپە ئیسلامییە هاوشێوەکانیەوە، لێرە بە فەرمی و بە ئاشکرا دەوڵەتێک و حکومەتێک کە هەشتا لە دەسەڵاتدایە، نەخشەداڕێژەرو زەمینەخۆشکەر و پشتیوان و هاندەری کوشتنی نووسەرێکە.
کۆماری ئیسلامی لە ماوەی حوکمڕانی دۆزەخی خۆیدا تاوانی کەمی نەکردوە. لە لە سێدارەدانی بە کۆمەڵ، تا تەقەکردن لە خەڵکی ناڕازی، تا بە زنجیر کوشتن، تا تەقەکردن لە فڕۆکەیەکی نەفەر هەڵگر، تا تیرۆرکردنی نەیاران لە ناوەوە و دەرەوەی وڵات، تا قامچی لێدان و بەردبارانکردن و بڕینی ئەندامەکانی جەستە. ئەمانە بەشێکن لە کەیسی ئەستوور و تاریکی فەرمانڕەوا. بەڵام پشتیوانی و هاندانی فەرمی و جەماوەری بۆ کوشتنی نووسەرێک لەسەر "تاوان"ی نووسینی ڕۆمان، ئاستێکی نوێی تاوانی دەوڵەتە. ئەمە تاوانێکە لەسەر ئاستی تەقەکردن لە فڕۆکە لەڕووی قێزەونی و بێڕێزییەوە. وە پێویستە بە ناڕەزایەتی دەنگدانەوەی جیهان وەڵام بدرێتەوە، لە نووسەران و کەسایەتییە ئەدەبی و هونەرییەکانەوە تا ناڕەزایی لایەنە سیاسییەکان و حکومەتەکان و دامەزراوە نێودەوڵەتییەکان.

لە کاردانەوە بە تیرۆری سەلمان ڕۆرشیدی، دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامیی ئێران لە هەوڵی ئەوەدان کە بەرپرسیارێتی خۆیان لە ئەستۆ بگرن و بە جۆرێک هەرکاری ئەوە دەگێڕێننەوە بۆ پیلانگێڕی هێزەکانی دژبەری دانوستان و ڕێککەوتنی نەخشە ڕێگای کاری هاوبەشی هەمەلایەنە (برجام). بەڵام ئەمە جگە لە بەرگێکی دیپلۆماسی و هەڵوێستێکی بێتام هیچی تر نییە. تەنانەت ئەگەر فەتوا و خەڵاتەکان و هتد لە بەرچاو نەگرین، پشتگیری و دەربڕینی خۆشبەختی حکومەت و میدیای نیمچەحکومی بە تاوانێکی لەو شێوەیە لە وڵاتێکدا بەسە بۆ ئیدانەکردنی حکومەتی هەریەکەیان. بۆ ساتێک بیهێنە بەرچاوت ئەگەر بۆ نموونە ڕۆژنامەی گاردیان، لەمۆند یان واشنتۆن پۆست هەڵوێستێکی هاوشێوەی ڕۆژنامەی کیهان بگرنە بەر، ڕووبەڕووی چ جۆرە کاردانەوەیەک دەبنەوە لە لایەن حکومەت و خەڵکی ئەو وڵاتانەوە. “میانڕەوی” دیپلۆماسی دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامیی ئێران لە دژی تیرۆری سەلمان ڕوشدی دەسیەی تاوانەکانی حکوومەت قورستر دەکات نەک سووککردنی.

ئێستا کە هەوڵی تیرۆرکردنی سەلمان ڕوشدی سەرنجی جیهانی ڕاکێشاوە، پێویستە جارێکی دیکە دەسیەی تاوانەکانی ئەم حکومەتە لە بەردەم جیهاندا بکرێتەوە، جۆلان ڕێگە بەو کەسانە دەدات کە نەک تەنها بەشدارییان لە تاوانەکانی حکومەتدا کردووە لە ماوەی “قەناغی زێڕینی”دا خومەینی” و حکومەتەکانی دوای ئەو، بەڵام هەروەها تا ئەمڕۆش بەرگری لە تاوانەکانی کۆماری ئیسلامی دەکەن، بە ئەوەی دادگایی بکرێن. حکومەتە نەخشەداڕێژەرەکەی هەوڵی تیرۆرکردنی سەلمان ڕوشدی پێویستە لە جیهاندا بایکۆت بکرێت و ڕەتبکرێتەوە و گۆشەگیر بکرێت و بەرپرسەکانیشی بۆ تاوانی تاوان دژ بە مرۆڤایەتی تۆمەتبار بکرێن، تاوانی بە ئەنقەست کوشتنی سەرنشینانی فڕۆکە، تاوانەکە لە کوشتنی خۆپیشاندەران لە شەقامەکانی ئێران، و تاوانی کوشتنی زنجیرەی نووسەران و هونەرمەندان. لە ئێران و بە تاوانی تیرۆرکردنی نەیاران لە ئێران و جیهان و دواجاریش بە تاوانی نەخشەداڕێژان و هەوڵدان بۆ کوشتنی نووسەرێک. تیرۆرکردنی سەلمان ڕوشدی تیرۆرکردنی ئازادی قسەکردن و قەڵەمە. پزیشکان ژیانی سەلمان ڕوشدییان رزگار کرد و ئێستا نۆرەی مرۆڤایەتی شارستانییە کە بە بەرگریکردن لە ژیانی ئازادی بوەستنەوە. ئازادی ژیان لە گرەوی ژیانی ئازاددایە.

٢٤ی مردادی ١٤٠١، ١٥ی ئابی ٢٠٢٢

نەوەیەکی وێڵ… ئومێد شێخ کریم

ئێم□ نەوەی سەردەمی

جەنگە یەك لەدوای یەکەکانبوین

سەردەمی شۆڕشوخ□ باتو

نیشتمان پەروەریو

جاشەیەتی زۆرداران بوین

ئیم□ نەوەی

شۆرش ونسکۆو هەڵسا نەوەو

ئاش بەتاڵبوین

نەوەی شەڕی دەستەویەخەی

خوێن ڕشتنی براکان بوین

ئەوەی فێربوین

ئەبو ئەڵقەودەمانچەو کڵاشینکۆفبو

پۆستەرونوسینی سەردیوارو

شیعری پڕحەماس بو

نیشتیمان دایکمان بو

نیشتیمان باوکمان بو

دینمانبو ئاینمان بو

هەموشتێئك لەپێناوی نیشتیمانبو

حزب ڕابەرو ڕێ نیشان دەرمانبو

زیندانیو شەهیدبون

مایەی فەخروشانازیبون

ئەونەوەیەین

لەڕوناکی خۆمان ئەشاردەوە

لەتاریکی دەرئەکەوتین

فێری خۆشاردنەو□ و هەڵاتن بوین

فێری ڕقو تۆڵە لەیەکتربوین

فێریان کردین

ڕقمان لەدەوڵەمەندو سەرمایەدار

ببێتەوە

خۆمان بەدڵسۆی هەژاران بزانین

فێربوین

ئەوەی لەگەڵ ئێمە نەبو

هەرچ بەرگێ بو

هەرچ دەنگێ بو

ل□ بەرەی دژی گەلابو

ئەوەی دڵخۆشی ئەکردین

تەنیا سوکایەتیو

ئەتکردنی یەکتری بو

فێریان کردین

ئەوەی بەرگی وەك من نەبو

کاسکێتو جام□ نەکەی

وەك من نەبو

زمانی ئاخاوتنی وەك من نەبو

تەنانەت گوڵنکەی تەسبیحەکەشی

وەك من نەبو

وەکونەیار تەماشای کەین

فێریان کردین

بەوڕێگایەی ئەواندا قەد نەڕۆینەوە

لەوکانیەی ئەوان ئاویان لێخواردەوە

گەرلەتینواندا بخنکێین

قومێکی لێ نەخۆینەوە

ئەبێ ئەم هەموچاڵی پڕلەڕقوکینەیە

تازە بەچی پڕکەینەوە

........ئومێد شێخ کریم....

(نـاگەیت بەو جـوتە نەعـالەی کە دکتۆر عەبدولواحید پێی دەڕواتە(WC) سەرئاو)..! شەماڵ بارەوانی

هاونیشتمانی ئازیز و هاوڵاتی بەڕیز، هاوفەیسبووکی خۆشەویست و قەدرگران،
ئاگاداربە داعش ل□ بەردەم ماڵەکەتە.

ڕەنگ بێت یەکێک لە هەرە جیاوازیە زەقەکانی نێوان داعش گروپە تیرۆرستەکانی تر، بە تایبەتی قاعیدەی تیرۆرست ئەوە بێت، قاعیدە و ئەوانیتر سیما و شێوەیان یەک تەپلەی ڕیش و شت بوو، وەلێ داعش ڕیشی دەتاشێت و خۆنافس بەردەدات و مۆدێلش بەکاردێنێت و سیما گرنگ نییە زۆر لای ئەو گرووپە ڕادیکاڵە و تیرۆرستە لە شوێنێک کە دەسەڵات و هێزی نەبێت، گرنگ هزرە توندڕەیەکە و بیرە داعشیەکەیە.

لە وتاریتریش گووتومەو لێرەش دەیڵێمەوە:

داعش هەموو ئەوانەن دڵ و دەروونیان پڕە لە ڕقی ئایدۆلۆژی و ڕەگەزپەرستی و دەمارگیری ئایینی و هەڵنجی مەزهەبی و لەسەر جیاوازیەکان ڕقیان لە مرۆڤ دەبێتەوە. داعش ئەوانەن ئەویتر قبوڵ ناکەن، نەخۆشی ڕاسیزم بوون کوێری کردوون و ڕێز لە مرۆڤ بوونی مرۆڤ ناگرن و لە پێش ئایین و ئایدۆلۆجیاکەی، لە پێش نەتەوەو ڕەنگ و ڕەگەزەکەی مرۆڤ بوونی بەرامبەر نابینن، داعشەکان ئەمانەن بەشداری تاڵی و سوێری، خۆشی و ناخۆشی مرۆڤەکان ناکەن و تراژیدیاو ئازارەکانی ئەوانیتر نایانگریەنێت.

داعشەکان باوەڕیان بە فرەیی و پێکەوەژیان و جیاوازی و یەکترقبوڵکردن و زمانی دیالۆگ و ڕەخنە نییە.

داعشەکان ئەوانەن پیرۆزبایی کردنی جەژنی ئایینەکانی تر بە کفرو تابوو دادەنێن و بەبینینی شوێنکەوتەی ئایینەکانی تر دەماری ڕەگەزپەرستیان دەگیرێت و گیف و قەڵسدەبن. داعش ئەوانەن لەبەر جیاوازی ئایینی، خواردن و خواردنەوەی ئەوانیتر ناخۆن و پسووڵەی نەفرەتی خوداوەندو چونە دۆزەخیان بۆ دەبڕنەوە. داعش ئەوانەن تەنها خۆیان بەڕاست و پاک و فریشتە دەزانن و هەموو حەقیقەتەکان مۆنۆپۆڵ و تاپۆی خۆیان دەکەن و هەموو دیدەنیگاو ئاڕاستەو خەڵکی جیهان بەگشتی و لەنێو حەفتاو سێ گرووپی خۆشیاندا بە تایبەتی هەموان بە دۆزەخی دەژمێرن، تەنها گروپەکەی خۆیان نەبێت.

داعشەکان ئەوانەن کە دەڵێن کچ و کوڕ لە ناوەندەکانی خوێندن لێکتری جیابکەنەوە، داعشەکان ئەوانەن ژەنین و گوێگرتنی مۆسیقا حەرام و خوێن ڕشتنی مرۆڤ حەڵاڵ دەکەن.

داعشەکان ئەوان بێ ڕێزی بە سروودی ئەی ڕەقیب و جەژنی نەتەوەیی و نەورۆزمان دەکەن.

داعشەکان جۆریان زۆرە، مەرج نییە بابای داعش، داعشەکی تەمام عەیاربێت و جلەکی ڕەشی پۆشیبێت و پەنجەی هەڵکێشەو شمشێری سەربڕین بەرزبکاتەوەو فیزیکیەن سەری خەڵک ببڕێت.

داعش فیکرە، بەرلەوەی مومارەسە بێت، داعش قسەیە. داعشبوون

دیدەنیگاو تێڕوانینە. داعشبوون کومەنتی نزم و جنێو و سوکایەتیە. داعشبوون دڵڕەقی و دڕندەیی و بێ ویژدانیە. ڕەنگە من و تۆو ئەوەیتریش بەشێک لەو داعشبوونمان تێدا بێت و هەستی پێنەکەین!

قسەیەک لەناو کورد هەیە دەڵێت: حەفتاو سێ جۆر شێت هەیە. هەڵبەت دەتوانین بڵێین هەفتاوسێ جۆر داعشیش هەن!
بەیێ ئەزیزم، ڕەنگە بێت داعشی نووستوو لە ماڵەکەت بێت و پێت نەزانی بێت. ڕەنگ بێت ئێستا
داعش مامۆستا، یان قوتابیت بێت. یان لەگەڵت یاری فتبۆڵێن بکات و نوکتەت بۆ بڵێت و پێبکەنێت، یان لە کافتریا لەگەڵت دانیشتبێت و خەریکی نێرگەلە کێشان بێت، یان قات و ڕیباتی لەبەربێت و لە ڕوو ئەفەندیانە و مۆدێرنانە دەربکەوێت، وەلێ بە مێشک و لەناخەوە داعشبیر و توندڕەو.

ئینجا بابێینەوە سەر ئامانجی نووسینەکەم، بێگومان بەهۆی ڕەخنەکانم و دژە باویم و بەوەی من بە عەقڵ و میزاجی حەشامات نانووسم، بڕواناکەم کەس هێندەی من لە سۆشیال میدیا جوێنی بێ هاتبێت و سوکایەتی و بێ ڕێزی پێکرابێت لە لایان دەمشڕەکانی سۆشیال میدیاوە، هەڵبەت من نە بەجوێن و سوکایەتی و بێ ڕێزیەکانیان قەڵس دەبم و نەیش گوێی پێ دەدەم. بەڵکو مەبەستی من لێرە مەترسی ئەو ئەقڵیەتەی پشت جوێنەکەیە.

ئەو کۆمێنتەی لەو نووسینە دەبینن، لە لایان هاوشاریەکی خۆمەوە لە دژم کراوە، دەمتوانی لە ڕێگای دادگا و یاساوە ئەو جوێن و سوکایەتیەی لەگەڵ یەکلایی بکەمەوە، وەلێ گووتم: نا، با بیدەمە دەست ویژدانی خۆی و لاپەڕەی ماڵپەڕ و ڕۆژنامەکان و با هەموان ببینن. ئینجا بۆ لە نەو ئەو هەزاران جوێن و سوکایەتی و بێ

ڕێزیەی تا ئێستا بەهۆی وتار ونووسینەکانمەوە پێم کراوە، بۆچی هاتووم و تەنها کەمەنتی ئەو مامۆستا بەڕێزەم سکرین کردووە و لە ڕۆژنامە و ماڵپەڕەکان وتارم لە دژ نووسیوە؟!
وەڵامەکەی ئاسانە، هەڵبەت بەڵێ، چونکوو ئەو یەکەم: بەڕێوەبەری قوتابخانەیەکی دیاری ناو شارۆچکەی بەردەڕەش(ئامادەیی بەردەڕەشی کچان)ـە، کە تازە کردوویانە بە بەڕێوەبەر لەو قوتابخانە،.

دوو: ئەو لەگەڵ من لە کۆمەڵەی خوێنەرانی کتێب ئەندام بوو.
ئینجا کارەسات ئەوەیە، بەڕێوەبەربیت و خوێنەربیت و بڵیت و بەرگری لە داعشبیرێک بکەیت و لەسەر جیاوازی بۆچوون و ڕەخنەگرتن و بەرگری کردن لە کوردستان و مرۆق بوون و ویژان و ئازادی، جوێن بە نووسەرێک بدەیت و بە ڕێزی پێ و سوکایەتی بکەیت و پێی بڵێیت: ناگەیت بە نەعلەکانی عەبدولواحید، ئەو نەعالەی کە پێی دەڕواتە سەرئاو(WC).

ئەرێ ئەوە کەسێکی وا بەتەمەن و مامۆستا و بەڕێوەبەرەی قوتابخانەیەکی مەزن و لەناو سەنتەری شار و قەزایەکی گەورە هەندە جوێندەربێت و بە ڕەخنە قەڵس بێت و هەڵبچێت و جوێن بدات، ئەی دەبێت حاڵی گەنجەگی هەرزەکار و بێ ئەزموون و بێ پاکگراوەند و نەخوێندەوار چۆن بێت؟!

یان دەبێت چی جۆرە قوتابییەک لەژێر دەستی ئەو جۆرە مامۆستایە پەروەردە بێت و ئەو مامۆستایە چۆن لە ڕووی دێت لەناو قوتابییەکانی و لە پێل باسی زمان پاکی و پەروەردەو ئەخلاق و هێمنی بکات ؟!
ئەرێ کاتێک قوتابییەکانی ئەو جوێنەی مامۆستا و بەڕێوەرەکەیان ببینن لە پەیجەکان و لە سۆشیاڵ میدیا، دەبێت ئەوان چی بکەن و چاوەڕێی زۆر خراپتر و کارەساتتر و چیتریان لێبکرێت؟!

ئەمڕۆ مامۆستا و بەڕێوەرێک لەبەرامبەر نووسەرێک و ڕخنەگرێک کە ڕەنگبێت تەنها تاوانی ئەوە بێت، ڕەخنەی لە ئیسلامی سیاسی و داعشبیرێک گرتبێت و بەرگری لە خاک و نەتەوە و وڵاتەکەی خۆی کردبێت، هەندە هەڵبچێت و بەو شێوەیە سوکایەتی بکات و جوێن بدات.
بە ئاسایی نەبێت و نا بێت، بەیانی قوتابییەکانی لە ژێر کاریگەری کەمەنتەکەی ئەو، بێن و سەری هەمان نووسەر ببەن؟!

ماوەتە بڵێم:هیوادارم ئیتر فلتەرێک و سنوورێک بۆ جوێندەرەکانی سۆشیال میدیا دابندرێت. هەرچەندە دەڵێن(پڕۆژە یاسایێك لە لیژنەی ڕۆشنبیری پەرلەمانە، بە ڕێکخستنی بواری سۆسیال میدیا). تەش

هاووڵاتی ئازیز، هەرکەسێک جوێنی پێدایت و بێ ڕێزی و سوکایەتی پێکردیت، گەر کەسەکە ل□ د□ق□ر شار و شوێنەکەی خۆت بوو، دەتوانی بێ بڕینی ڕێگایەکی زۆر و ماندووبوون بگەیت بەدادگا، ئەوە یەکسەر ڕێگای یاسایی لە دژ بگره بەر و لە دادگا سکاڵای لەسەر تۆمار بکە و داوای مافی خۆتی لێ بکە، بۆ ئەوەی چیتر کەس نەتوانێت وا بە ئاسانی بێ ڕێزی و سوکایەتی بەبەرامبەر بکات و ببێت بە پەندیش بۆ هەموان. دەی با لێرەوە دەست پێ بکەین.

یەکڕیزی دژی سەرکوتکردن… وەرگێڕانی بۆ کوردی: کاوە عومەر

دیمانەی شەهلا دانیشفەر لەگەڵ حەمید تەقوایی

لەسەر بنەمای چاوپێکەوتنێک لەگەڵ کەناڵی جەدید ئامادەکراوە

شەهلا دانشفەر: کاتێک سەیری دۆخی کۆمەڵگا دەکەیت، لە لایەکەوە دەبینیت بارودۆخی زۆر گڕکانیە، ڕێکخراوتر، شەڕانگێزتر و توندڕەوتر بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان ڕۆژانە بەهێزتر سەرهەڵدەدەن، و ئەوان لەسەر شەقامن، بە ئاشکرا داوای شەڕ لە هەموو حکومەت دەکات. لە لایەکی ترەوە ئەو حکومەتە دەبینیت کە بە شێوەیەکی دڕندانە جێبەجێکردنی سزا ئیسلامییەکانی چڕ کردووەتەوە. لە سێدارەدانەکانی چڕتر کردووەتەوە و سەرکوتەکانی چڕتر کردووەتەوە. لەم دۆخەدا دەسەڵاتدارانی حکومەت ڕۆژانە یەکتر لە مەترسی شۆڕشی خەڵک ئاگادار دەکەنەوە. لە هەمان کاتدا هەموو خەڵک باسی لەناوچوونی ئەم حکومەتە دەکەن. ئەگەر بە ڕوونتر باسی بکەین، کۆمەڵگا بەرەو گۆڕانکارییەکی گەورە دەڕوات و لەم نێوەندەدا هەندێک کەس دەڵێن کۆماری ئیسلامی وەک ڕاپەڕینەکانی پێشوو لەڕێگەی سەرکوتەوە و پاشەکشە بەکۆمەڵگە دەکات. بەڵام هەندێکی دیکە پێیان وایە دوای ئەو ڕاپەڕینە جەماوەرییانەی کە کۆمەڵگا پێیدا تێپەڕیوە، گۆڕانکاری زۆر ڕوویانداوە. وە ئەوەی ئەمڕۆ لە کۆمەڵگادا ڕوودەدات درێژەی ڕاپەڕینی ئابانە لە ڕەهەندێکی

قووڵتردا و ئەمە شاهیدی ناکۆکییەکی ڕۆژانەین لە نێوان خەڵک و تەواوی دەسەڵاتداین. حەمید تەقوایی ودید و ڕوونکردنەوەت چییە بۆ ئەم دۆخە؟ هەڵوێستی کۆماری ئیسلامی چییە؟

حەمید تەقوایی: سەبارەت بەم دوا پرسیارە دەبێ بڵێم کە کۆماری ئیسلامی لەم چوار دەیەیەدا لە لاوازترین پێگەی خۆیدایە. سەرکوتکردن شتێکی نوێ نییە. لە یەکەم ڕۆژەوە ئەم حکومەتە دەستگیری کردووە و دەسیەی کردووە و لە سێدارەی داوە، بەڵام سەرەڕای هەموو ئەمانە و سەرەڕای ئەم سەرکوتکردنانە، بزووتنەوە ناڕەزایەتییەکان، چ بزووتنەوەی کرێکاری بێت یان بزووتنەوە جۆراوجۆرەکانی کۆمەڵگا، نەک هەر پاشەکشەیان نەکردووە، بەڵکو توندترو فراوانتر بوونەتە و ئەمڕۆ ئەمە بە ڕوونی دەبینین. من دەمەوێت بڵێم بەدەر لە هەر شیکردنەوە و تیۆرێک، ئەگەر ئەزمونی چوار دەیەی حکوومەتی کۆماری ئیسلامی لە بەرچاو بگرن، دەبینن کە ناڕەزایەتییەکان بەردەوام ڕێکخراوتر و فراوانترن، لەگەڵ کەسایەتی دیارتر، لەگەڵ دامودەزگا و کۆمیتەکان کە پێکهاتوون، لەگەڵ ئەنجومەنەکان و شوراکان، بەرەو پێشچوە. بۆ نموونە خەباتی سەرتاسەری کرێکاران لە کەرتە جیاجیاکان، مانگرتن و خەباتی کرێکارانی نەوت، کە ماوەیەکی زۆر دەیانگوت پیشەسازی نەوت لەژێر کۆنترۆڵی توندی حکومەتدایە و هتد، لەسەر ئاستی سەرتاسەری پێک هات. لە لایەکی دیکەوە ڕاپەڕینەکانی ساڵانی ١٣٩٦ و ١٣٩٧ و ١٣٩٨ و چەندین جوڵانەوە لە شارەکانیش بناغەکانی حکومەتیان هەژاندووە. من دەمەوێت بڵێم بە گوێدانە هەر شیکردنەوەیەک، ئەگەر ڕەچاوی پرۆسەی بابەتیی دۆخەکە و ئەم مێژووە بکەیت، دەبینیت سەرەڕای چڕبوونەوەی سەرکوتەکان، خەباتەکان تا دێت بەرفراوانتر و هێرشبەرانەتر بوون. دوایین نموونە ڕاپەڕینی ژنان بوو لە دژی حیجاب، کە حکوومەتی ناڕەحەت کرد و ناچاری کرد پاشەکشە بکات. بۆیە دەبێت بگوترێ ئامانجی حکومەت لەو سەرکوتانە بەدی نەهاتووە. حکومەت بەم سەرکوتکردنانە دەیەوێت کۆمەڵگا ئارام بکاتەوە، دەیەوێت گۆڕستانێک دروست بکات، دەیەوێت کپکردن زاڵ بکات، بەڵام لەم سیاسەتەدا بە تەواوی شکستی هێناوە. ئەمە هەڵسەنگاندنی منە بۆ دۆخەکە.

شەهلا دانشفەر: حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری هەڵمەتی بەرەنگاربوونەوەی “یەکڕیزی دژی سەرکوت” لە دژی ئەو سەرکوتانە ڕاگەیاندوە. پێگە و بایەخی ئەم هەڵمەتە چییە و چۆن دەکرێ بەشێوەیەکی بەهێز بەڕێوە بچێت؟

حەمید تەقوایی: زەروورەتی راستەقینەی ئەم هەڵمەتە وەڵامدانەوەی

گرتن و دەسیەی ئەمنی حکومەت لە دژی خەڵکی ناڕازی و دژی چالاکوانی بزووتنەوە ناڕازییەکان. ئەمە کێشەیەکە کە هەموو خەڵک و هەموو بزووتنەوە ناڕەزایەتییەکان ڕووبەڕووی دەبنەوە. سەرکوتکردن، گرتن، زیندانیکردن، تۆمارکردن، دانپێدانانی زۆرەملێ و دادگاییکردنی زۆرەملێ تەنیا لە بزووتنەوەیەکی دیاریکراودا سنووردار نین. کرێکاران، مامۆستایان، خانەنشینان، ژنان، بزووتنەوەی دژی حیجاب، بزووتنەوەی داواکاری، بزووتنەوەی جووتیاران کە دەرئەنجامی جیاوازی هەبووە و هەموو کۆمەڵگاش هەمان کێشەیان هەیە. ئەگەر گرنگی بدەیت، یەکێک لە داواکارییەکانی هەموو ئەم جوڵانەوانە، بۆ هەر داواکارییەک دەستیان پێکرد بێت، ئازادکردنی دەستبەجێی دەستگیرکراوەکانە. ئەمە بە شێوەیەکی بابەتیانە و بەڕاستی داواکارییەکی گشتییە.

حکومەت شمشێری خۆی لە دژی هەموو بزووتنەوە و خەڵکی ناڕازی لە شەقام و خۆپیشاندان و گردبوونەوە و مانگرتن و هتد کێشاوە. کەسێکی وەک سپیدە ڕەشنۆ کە کچێکی ئازا و چالاکی سیاسی نییە، بەڵکو هاووڵاتییەکی ئاسایی کۆمەڵگایە کە ئازادی دەوێت، دەگیرێت و ئەشکەنجە دەدرێت و ناچاری دەکەن کە لەدژی خۆی دانپێدانان بکات. هەموو کۆمەڵگا بۆ ئەم سەرکوتکردنە دڕندانەیە داپۆشراوە. ڕوونە کە لەم دۆخەدا وەڵامەکە یەکڕیزییە لە دژی سەرکوتەکان: یەکڕیزی بزووتنەوە ناڕەزایەتییەکان، یەکڕیزیی چالاکوانان لە هەر بوارێکدا بێت، یەکڕیزی کۆمیتە و دامودەزگاکانی بانگەشە لە بزووتنەوەی کرێکاری، لە بزووتنەوەی ژنان و لە بزووتنەوە جۆراوجۆرەکاندا، یەکێتی کەسایەتییە ناڕازییەکان و ئەو کەسانەی کە لێدوان دەدەن. یەک دەنگ بە یەکەوە لەدژی دڕندەیی ڕژیم بوەستێت. مادام سەرکوتکردن بابەتێکی هەمەلایەنەیە و دژی هەموو بزووتنەوەکانە، بە شێوەیەکی سروشتی وەڵامەکە یەکڕیزییەکی هەمەلایەنەیە دژی سەرکوتکردن لەلایەن هەموو بزووتنەوەکان و هەموو خۆپیشاندەرانەوە. سادەیی ولۆژیکی بانگەوازەکەمان ئەمەیە.

شەهلا دانشفەر: تا چەند زەمینەکانی ئەم هاوپەیمانەتییە لەدژی سەرکوتگەرییەکانی دەسەڵات هاوپشتی خەباتکارانە لە نێوان خەڵکدا دەستەبەر دەکات و تا چەند کۆمەڵگا لەم بوارەدا پێشکەوتووە؟

حەمید تەقوایی: زەمینەکانی ئامادەیە، چونکە دەبینین لە کە بزوتنەوەکان بەو ئاراستەیە دەجووڵێن. هەموو لایەك پشتیوانی لەو چالاکوانانە دەکەن کە دەستگیرکراون، بەتایبەت بزووتنەوەی کرێکاری لە بەرەنگاربوونەوەی چەوساندنەوەدا مێژوویەکی درەوشاوەی هەیە. ئەم بزووتنەوەیە لە پێشەنگی بەرەنگاربوونەوەی ئەشکەنجەدان و

بەرەنگاربوونەوەی دەستگیرکردن و بەرەنگاربوونەوەی لێپێچینەوەکاندا یە. ئەمڕۆ هەموو کۆمهڵگا ناڕەزایەتی لە دژی سەرکوتی حکومەت دەردەبڕن، بەڵام دەبینین کە هەموو لایەک بۆ پشتیوانی لە سپیدە رێشنۆ هاتوونەتە مەیدان و هەموو لایەک ناڕەزایەتی دەرئەبڕن. بەم مانایە دەمەوێت بڵێم زەمینەی بابەتیی هەیە بۆ فراوانکردن و بەرەوپێشبردنی هەڵمەتی یەکگرتووی دژی سەرکوت.

خواستێکی هاوبەشی هەموو بزووتنەوەکان تەنیا ئازادیی چالاکانی خۆیان نییە بەڵکو ئازادیی هەموو زیندانیانی سیاسییە. ئەمە داوای بزووتنەوەی دادخوازیە، داواکاری بزووتنەوەی کرێکارییە، داواکاری بزووتنەوەی مامۆستایانە، بەم مانایە زەمینە هەیە بۆ ئەم یەکێتیە. من پێم وانییە کەسێک هەبێت کە زەروورەتی ئەم هاوپەیمانییە بخاتە ژێر پرسیارەوە یان وابیر بکاتەوە کە ئێستا لە پێشینە نییە و هتد. لە هەموو بزووتنەوەکاندا ئەو هەنگاوەی کە پێویستە بنرێت ئەوەیە کە هەموو چالاکوانان کۆببنەوە و پێکەوە ناڕەزایەتی دەرببر□ن، بانگەوازێک بدەن، بانگەوازێک بۆ گردبوونەوە، بانگەوازێک بۆ مانگرتن، بانگەوازێک بۆ خۆپیشاندان دژی دەستگیرکردنەکان. داواکاری ئازادکردنی گیراوان و سەرجەم زیندانیانی سیاسی لە ئێستادا سەرتاسەرییە، بەڵام پێویستە هەنگاوێک بەرەو پێشەوە بنرێت بە کۆکردنەوەی هەموو چالاکوانان و پێکهێنانی ئەم هاوپەیمانێتییە لە ئاستێکی باڵاتردا.

شەهلا دانشفەر: یەکێک لە جەختکردنەوەکان کە هەمانبوو، دیارە لە زۆرێک لە باسەکانتدا جەختت لەسەر کردۆتەوە، یەکخستنی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان بوو لە دەوری داخوازییە سەرتاسەریەکان. وە ئەم هاوپەیمانییە سەکۆیەکی ئامادی□ ه□یە. لە نێوان شتەکانی تردا کاتێک سەیری مامۆستایان، کرێکاران، خانەنشینان، پەرستاران، خوێندکاران، دایکانی دادخواز، بنەماڵەی دادخوازان دەکەین، هەموو ئەمانە لە ناڕەزایەتییەکانیاندا تەوەری هاوبەشیان هەیە. واتا خواستە هاوبەشەکانیان بەیەکەوەیان دەبەستێتەوە. وە خاڵی هاوبەشی هەموویان خواستی کۆتاییهێنان بەم هەموو سیستەمە دڕندەیی و کۆیلایەتییە. هەموو ئەمانە دژی هەڵاواردن، دژی هەژارین، دژی نایەکسانی، دژی گەندەڵی و دژی ستەمکارین. لەم چوارچێوەیەدا دەبینین تەنانەت دروشمی ناڕەزایەتیش چەند هێندە دەبن. وە زۆر جار ئەم بزووتنەوانە بەیەکەوە لەسەر شەقام دەبینین و وەک باست کرد بزووتنەوەی کرێکاری هاوشانی بزوتنەوەی ڕزگاری ژنان، خانەنشینان و چین و توێژەکانی تری کۆمەڵگا لەسەر پرسە کۆمەڵایەتییە

جۆراوجۆرەکان لەدوانی هاوبەش دەدەن. وە ئەمە لە یەکی ئایاردا، لە هەشتی مارسدا، لە بۆنە جیاوازەکاندا و بە هاوسۆزی لەگەڵ یەکتردا شاهیدی ئەوە بووین. یەکڕیزی دژی زوڵم پرسێکی دیکەی خەباتی کە دەتوانێت کەرتە کۆمەڵایەتی و خەڵکە جیاوازەکان لە ئاستی کۆمەڵگادا کۆبکاتەوە بۆ ئەوەی بتوانن بە هێزێکی زیاترەوە دژی دەستدرێژییەکانی حکومەت بوەستنەوە و خەباتەکانیان بەرەو پێشەوە ببەن. ئەمەش واتە کاتێک حکومەت هێرش دەکاتە سەر مامۆستایان، بۆ نموونە، تەواوی کۆمەڵگای کردۆتە ئامانج و پێویستە هەموو خەڵک بە یەکگرتوویی دژی بوەستنەوە. کەرەستەی زوڵم و زوڵم لە حکومەت بە هاوپەیمانی خەبات وەربگیرێت. وەک باس کرا لە سێدارەدان زیادی کردووە. حکومەت هەوڵ دەدات سزا ئیسلامییەکان بە کارایی زیاتر جێبەجێ بکات. لە هەواڵەکاندا باس لە بڕینی دەست و دەرهێنانی چاوەکان دەکرێت. وە لەگەڵ هەواڵی هێرش بۆ سەر بەهاییەکان، دەبیستین کە حکومەت وەک ئاژەڵێکی بریندار وایە و بەربووەتە ژیانی کۆمەڵگاکە، ئەوە جەختان لەسەر “یەکڕیزی دژی زوڵم” کردەوە. باسی بوونی زەمینەی گونجاوت کرد بۆ دامەزراندنی ئەم هاوپەیمانەتییە. باست لەوە کرد کە هەنگاو بەم ئاراستەیە نراوە. بە لەبەرچاوگرتنی هەموو ئەمانە، چۆن دەکرێت ئەم هاوپەیمانییە لەسەر ئاستی سەرتاسەریدا دابڕێژرێت و پێکبهێنرێت؟

حەمید تەقوایی: سەرەتا ئەمە دەستی چالاکوانان و ئەو کەسانە ماچ دەکات کە لە بزووتنەوەی جۆراوجۆردا بەشدارن. ئەم گردبوونەوانە کە دەبینین، بۆ نموونە لە خەباتی مامۆستایان، خانەنشینان، کرێکارانی نەوت و بەشە جۆراوجۆرەکانی بزووتنەوەی کرێکاری، ئەمانە لەسەرخۆ و لە خوارەوە ناکوڵێن، کرێکارانی نەوت و ڕێکخراوەکانی دیکەش بەشدارن، و یەکێک لە هۆکارەکانی بۆچی ئەمە ڕووبەڕووی خەباتی سەرتاسەری دەبینەوە، چ بۆ خانەنشینان و چ بۆ مامۆستایان و کرێکارانی نەوت، لەبەر ئەوەیە کە ڕێکخراوە. بۆیە لە ئێستادا دامەزراوەکان و ڕابەرە عەمەلییەکانی بزووتنەوەکان ڕۆڵێکی چارەنووسسازیان هەیە. ئەوان ڕۆڵێکی بنەڕەتییان هەیە لە داڕشتنی بزووتنەوەی یەکڕیزی دژی زوڵم. بانگەوازی من ئەوەیە کە ئەم چالاکانە بە هەمان دروشمی هەمووان دژی سەرکوت پێکەوە بوەستن، بە هەمان دروشم کە پێویستە هەمووان ئازاد بکرێن و هتد. ئەوەی مەبەستمە لە پێکەوە وەستانەوە ئەوەیە کە ئەوان بانگەوازی هاوبەش دەکەن بۆ ناڕەزایەتی دەربڕین، کۆبونەوە، خۆپیشاندان، مانگرتن لە هەر شوێنێک کە بتوانرێت بۆ ئازادکردنی هەموو زیندانیانی سیاسی. دەتوانن بە ڕوونی لیستی هاوبەشی ئەو کەسانە بدەن کە لە چەند

مانگی ڕابردوودا دەستگیرکراون. پێویستە لیستەکی هاوبەشی دەستگیرکردنەکان لە بزووتنەوەی خانەنشینان، بزووتنەوەی مامۆستایان، بزووتنەوەی ئازادی ژنان، بزووتنەوەی دژ بە حیجاب، بزووتنەوەی دادگاییکردن و بزووتنەوە ناڕەزایەتییەکانی دیکە بدەن و بە یەک دەنگ داوای ئازادیی هەمووان بکەن. زۆر گرنگە بانگەوازەکی تایبەتمان هەبێت بە دەیان واژۆ نەک تەنها لە تاکەکان، بەڵکو لە دامەزراوە و لیژنە و ئەنجومەن و شورانی تێکۆشان کە چەندین جار بانگەوازیان کردووە. بە وتەی ئەوە لە ٨ی مارس و ١ی ئایاردا دەبینین کە زۆر بەیاننامەی هاوبەش لەلایەن ئەوانەوە دەردەچن. لەم حاڵەتە تایبەتەدا مەسەلەکە ئەوەیە کە پێویستە ئەو دامودەزگا و چالاکانە کۆببنەوە، بە یەک دەنگ و بەهاوبەشی بانگەواز و لێدوان بدەن و داوای ئازادیی هەمووان بکەن. دەکرێت داواکارییەک ئامادە بکرێت، دەکرێت دەست بە گوتارێک بکرێت لەسەر ئاستی سۆشیال میدیا و بە تەواوی فەزای سۆشیال میدیا داگیر بکرێت، دەکرێت گردبوونەوەیەک لەسەر ئاستی شەقام ئەنجام بدرێت، خۆپیشاندان ئەنجام بدرێت و هتد. من ناچمە ناو لایەنی تایبەت و پراکتیکییەوە، تەنیا دەمەوێت ئەوە بڵێم کە لەڕووی ئاراستەکردنی گشتییەوە، ئەو هەنگاوەی کە پێویستە بگیرێتەبەر، یەکگرتنی کردەیی هەموو دامەزراوە و کۆمیتە و چالاکانی بزووتنەوە جۆراوجۆرەکانی دژ بە سەرکوتکردنە. بەڕای من ئەمە یەکەم هەنگاوی گرنگە کە ئەم هەڵمەتە دەتوانێت بیگرێتەبەر.

شەهلا دانشفەر: وەک ئاماژەتان پێدا، تا ڕادەیەک کۆمەڵگا خۆی لەم یەکگرتنەوە لە دژی سەرکوتەکانی حکومەت مۆدێلی بەدەست هێناوە. بە تایبەتی مامۆستایان لە پێشەنگی هەڵمەتە بەهێزەکاندا بوون. دادگاکانیان کردە قەناغی ناڕەزایەتییەکانیان. لەلایەکی دیکەوە دەستبەسەرکردنی هاوکات و بەکۆمەڵی مامۆستایان و کرێکاران و چالاکانی کۆمەڵایەتی و تۆمارکردنی دەسیەی ئەمنی بۆیان بە کردەوە بزووتنەوە کۆمەڵایەتییە جیاوازەکان لە بەرەنگاربوونەوەی زیندان و سەرکوت نزیک دەکاتەوە. بە نموونە لە دەسیەی دەستگیرکردنی دوو چالاکی کرێکاری فەرەنسی و دەستبەسەرکردنی ژمارەیەک چالاکی کرێکاری و مامۆستا و چالاکی کۆمەڵایەتی لە ژێر ناونیشانی "هاوکاری لەگەڵ پیلانی سیخوڕی"دا، حکومەت بە شێوەیەکی کردەیی بزووتنەوەی کرێکاری و مامۆستایان و... چالاکوانانی کۆمەڵایەتی لەلای پێکەوە. بنەماڵەکانیان پێکەوە بەیاننامەیەکی هاوبەشی ناڕەزایەتییان بڵاوکردەوە و لەم هەفتەیەدا زریانێکی تویتەر بە بەرگریکردن لە کرێکاران و مامۆستایانی زیندانیکراوەکان بەڕێوە خست. واتە دۆخەکە

بە جۆرێک کە یەکڕیزیی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان و هەموو خەڵکی دژی سەرکوت بێتە بابەتێکی ژیانی. لە ئێستادا، لەم کەیس سازکردنەدا، ماوالە زەمانیدا دەبینین کاتێک مەترسی مردنی هەڕەشەی لەدەکات و کۆمەڵگا دەبێت کارێک بکات و لەم ڕووەوە کاردانەوەی هەبێت. یان هەر ئێستا چوار پێشمەرگەی حیزبی کۆمەڵەیان دەستگیر کردووە و تۆمەتباریان کردوون کە سەر بە موسادی ئیسرائیلن. وە بەم سیناریۆیە دەیانەوێت تەواوی کۆمەڵگا و کوردستان مسەگەر بکەن. وە هەموو ئەم حاڵەتانە کە نموونەی زۆریان هەیە، پەیوەندییان بە هەموو کۆمەڵگاوە هەیە، بەو مانایەی کە حکومەت هەڕەشەکانی بە سەر هەموو بەشەکانی کۆمەڵگا چڕتر کردووەتەوە و ئەم هەڕەشانەش یەکگرتنی زیاتری لە نێوان خەڵکدا دروست کردووە. لێرەدا جەختی ئێمە ئەوەیە کە ئەم یەکڕیزییە لە خەبات دژی سەرکوتەکانی حکومەت دەبێ فۆرمێکی هۆشیارانەی بدرێتێ. پێویستە پێکهاتە و پەیوەندی ڕێکخراوەیی پێ بدرێت. وە وەک ئاماژەتان پێدا ڕابەران و هەڵسووڕاوانی بزووتنەوەکان لەم بوارەدا ڕۆڵی سەرەکییان هەیە. کەواتە لێرەدا پرسیارەکەم ئەوەیە چۆن ئەم ڕۆڵە سەرەکییە ببینین و بە تایبەتی پەیامتان چییە بۆ هەڵسووڕاوان و چالاکوانانی کۆمەڵایەتی و ئەوانەی سەیری بەرنامەکەمان دەکەن؟

حەمید تەقوایی: با سەرەتا ئەمە بڵێم. ئەم هاوپەیمانێتییە دژی سەرکوتە دەبێت یەکلایی بکرێتەوە، دەبێت دروشمێکی دیاریکراوی هەبێت، دەبێت ئیرادەیەکی هەبێت کە هەموو کۆمەڵگا پشتگیری بکات. با گریمانە بکەین کە هەمووان دژی سەرکوتکردنن. بۆ وتەی ئەوە مامۆستایان زۆر جار بانگەواز دەکەن و ناڕەزایی دەردەبڕن و داوای ئازادکردنی چالاکوانەکانیان و سەرجەم زیندانیانی سیاسی دەکەن. بەڵام ئەگەر دروشمی “هەموو دژی سەرکوت” یان “یەکڕیزی دژی سەرکوت” ڕابگەیەنن و هاوار بکەن، ئەوا بزووتنەوەی “هەموو دژی سەرکوت”یان پێکهێناوە. وەک بزووتنەوەی دادگاییکردن کە ناو و نەریتی هەیە، چالاکوانەکی هەیە، ناسراو و دیارە، واژەی هەیە. یان بزووتنەوەی دژ بە حیجاب، یان هەڵمەتەکانی ئێستا، با بڵێین بە حەقدەستی زیادە، کە بزووتنەوەیەکی تایبەتە بە دروشمی تایبەت بە خۆی و داواکاری خۆی. بە هەمان شێوە دەتوانرێت بزووتنەوەی یەکڕیزی دژی سەرکوت پێناسە بکرێت و بخرێتە بواری جێبەجێکردنەوە. پێویستە “هەموو دژی سەرکوت” ببێتە گوتار و دروشمی “هەموو دژی سەرکوت” لە بانگەواز و ڕاگەیاندنەکاندا بۆ هەر بزووتنەوەیەکی ناڕەزایەتی بخرێتە ناو بانگەواز و ڕاگەیاندنەکانەوە. کۆماری ئیسلامی قامچی لە سەر هەموو کۆمەڵگا دەدات چونکە هەموو کۆمەڵگا، لە سەدا 90ی خەڵك، ئێستا

ناڕەزایەتی دەکەن، توڕەن، ڕقیان لە حکومەت هەیە و بەشێکی چالاکی کۆمەڵگا هاتووەتە سەر شەقامەکان، کۆدەبێتەوە، ناڕەزایەتی دەردەبڕێت. تەنانەت ژنان بە تاک بە قارەمانانە دژیان دەوەستنەوە و لە شەقام و گەڕەکەکاندا سروود لە دژی دەڵێنەوە. لە سەردەمی ئاباداندا بینیمان ژنێکی ئازا لە بەرامبەر هێزە سەرکوتکەرەکاندا دروشمی دژ بە خامنەیی دەوتەوە و ناڕەزایی خۆی بەرز کردەوە.

ئێستا کۆمەڵگا لە زیندوویی ناڕەزایەتییەکی بێ وێنەدایە. هەر ل□ بەر ئەمەشە کە سەرکوتی کۆماری ئیسلامی هەمووان دەگرێتەوە. تەنانەت حکوومەتیش خەڵکی ئاسایی لە کۆڵاندا دەستگیر دەکات و مەلەفی ئەمنی و پەیوەندی لەگەڵ دوژمنانی بیانی و هتد بۆ ئامادە دەکات و دەیەوێت لە هەموو کۆمەڵگاکەدا لێبدات. هەر دژی ئەمەیە کە دەڵێین پێویستە بزووتنەوەیەکی دیاریکراو بە ناو و ستایلێکەوە، بە دروشمی هەمووان دژی زوڵم پێکبهێنرێت. هەڵسوڕاوانی ئەم بزووتنەوەیە هەڵسوڕاوانی هەموو بزووتنەوە ناڕەزایەتییەکانن و پێویستە هەموو لایەک ئازادی هەموو لایەک ڕابگەیەنێت لە هەمان کاتدا داوای ئازادکردنی دەستگیرکراوەکانی خۆی دەکات. لێرەدا وەک وتم لیستی هاوبەش گرنگە. لیستێکی هاوبەشی ئەو کەسانەی کە دەستبەسەر کراون، لەوانە ئەوانەی تازە باست کردووون: ڤالێ زەمانی و سپیدە رێشنو، و هەمان ئەو چوار پێشمەرگەیەی کە لەم دواییانەدا دەستبەسەر کراون. بەداخەوە لیستەکە وردەکاریییەکانی تێدایە. ئەم لیستە ئامادە بکەن و بە هاوبەشی داوای ئازادکردنیان بکەن.

ئەوەندەی پەیوەندی بە هەڵسوڕاوانی حیزب و حیزبی ئێمەوە هەیە، بانگەوازەکەم ئەوەیە کە لە پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانماندا ئەم هەنگاوانە بنێین و ئەم ئاڵایە لە هەموو کەرت و بزووتنەوەیەکدا هەڵبکەین کە چالاکین و لە هەموو ئاستێکدا چالاکین و ئەوە تەواوە، با وەربگێڕین ئەو داواکاری و دروشمانەی کە باسم کرد بوونە پرسێکی گشتی فراوان.

ئەم هەڵمەتە تایبەت نییە بە حیزبی ئێمە، تەنانەت تایبەت نییە بە کۆمۆنیستەکانیش. هەرکەسێک تامەزرۆی ئازادییە و خوازیاری ڕووخانی کۆماری ئیسلامییە و دەیەوێ ئەم دۆزەخە کۆتایی پێ بێنێ، دەبێ خۆی بە ئەندامی ئەم بزووتنەوەی یەکڕیزی دژ بە سەرکوتە بزانێ.

پێویستە چالاکانی حیزب بە دیدێکی بەرفراوان و هەمەلایەنەوە ئەم ئاڵایە بەرز بکەنەوە و لە پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانیان و لە پەیوەندیی هەڵمەتەکانیان و لەگەڵ هاوڕی کانیاندا ئەم بابەتە تاوتوێ بکەن، ڕێکخراوێک بدۆزنەوە و بە تایبەتیش سۆشیال میدیا کە ئامرازێکە بۆ شەقامی نیرۆ کەڵکی لێ وەربگیرێت. کۆکراوەتەوە بۆ بەکارهێنان. ئەمڕۆ سۆشیال میدیا ئامرازێکە بۆ کۆکردنەوەی هێز بۆ

هەڵمەتی مەیدانی. لەم حاڵەتەدا چالاکوانان دەتوانن سۆشیال میدیا بە شێوەیەکی بەرفراوان وەربگرن و لە خزمەت پێکهێنانی بزووتنەوەیەکی بەهێز و سەرتاسەری دژی ستەمکاریدا بەکاری بهێنن.

شەهلا دانشفەر: خاڵێکی سەرنجڕاکێش خستەڕوو، هەمووان دژی سەرکوتکردنن، یەکڕیزی دژی سەرکوتکردنن. ئەمانە دەتوانن هاشتاگی سۆشیال میدیا بن. جگە لەوەش کۆمەڵێک گوتار لە دەوری ئەم پرسە هەیە، وەک قەدەغەکردنی تۆمارکردنی دۆسیە، قەدەغەکردنی کەفالەت، قەدەغەکردنی قامچی لێدان، هەڵوەشاندنەوەی سزا ئیسلامییەکان. لە ئێستادا، دەبینن کە هاشتاگی هەمان گوتار هەیە، کە لە ڕاستیدا ڕوونکردنەوەیەک لە "یەکڕیزی دژی سەرکوت" و ناوەڕۆکی ئەم یەکێتییە دەدەن. بەو مانایەی کە جەختمان لەسەر ئازادکردنی زیندانیانی سیاسییە. وە ئەشکەنجەدان قەدەغە بکرێت، بێبەشکردنی زیندانییەک لە دەرمان و چارەسەر قەدەغە بکرێت و بە تاوان هەژمار بکرێت. لەم هەڵمەتەدا لیستی ئەولەویەتەکان هەبوو. لیستەک لەو کەسانەی کە ژیانیان لە مەترسیدایە. بە نموونە هەندێک جار ژیانی دەکەوێتە مەترسییەوە. ژیانی سپیدە ڕەشنۆ لە مەترسیدایە، یان ئەو چوار پێشمەرگەیەی باسمان کرد لە مەترسیدایە و بەداخەوە وەک وتت لیستەکە درێژە. وە ئەمەش لە ڕاستیدا ئاماژەیە بە گۆڕەپانە جیاوازەکانی شەڕ لە کۆمەڵگادا. واتە شەڕێکی بەرفراوان لەناو کۆمەڵگادا دژی حکومەت. یەکڕیزی دژی سەرکوت هەنگاوێکی گرنگە لە بەهێزکردنی خەباتی جەماوەری و بەیەکەوە بەستنەوەی خەباتی بەشە جیاوازەکانی کۆمەڵگا و پێشخستنی بزووتنەوەی ڕووخاندن. لە هەر حاڵەتێکدا وا دیارە کاتی بەرنامەکە کۆتایی هاتووە، ئەگەر شتێک مابێت پێم بڵێن.

حەمید تەقوایی: جارێکی تر جەخت لەسەر ئەم بانگەوازە دەکەمەوە. خاڵی باشت خستەڕوو. کاتێک دەمانەوێت وەک بزووتنەوەیەک دژی زوڵم بوەستین، ئەو کاتە دەتوانین داواکاری زۆر فراوانتر بکەین. داواکاری بە پەلە بۆ ئازادکردنی سەرجەم زیندانیانی سیاسی خاڵی یەکەمە، ناڕەزایی دژی تۆمارکردنی دۆسیەکان، دژی ئەشکەنجەدان لە زیندانەکان، دژی قەدەغەکردنی سەردان، دژی کەفالەتی ئازادی – ئازادی دەبێت بێ مەرج بێت-، داواکارییەکە بۆ… دابینکردنی دەرمان و چارەسەر بۆ زیندانیانی سیاسی و هاوشێوەکانی گوتاری ئەم بزووتنەوەیە دەبێت… ئەم بزووتنەوەیە دەتوانێت لەم ڕووەوە داواکاری تایبەتتر ورووژێنێت. بەڕای من مەیدانێکی بەرفراوان هەیە بۆ کاری بزووتنەوەیەکی لەو جۆرە و هیچ گومانێکم نییە کە ئەم

بزووتنەوەیە لەلایەن هەموو خەڵکی ناڕازی□و□ پ□شوازی□کی بەرفراوانی لێدەکرێت. چونکە تیغی کۆماری ئیسلامی گەیشتۆتە هەمووان. وەک وتم هەوڵی کۆماری ئیسلامی دژی کۆمەڵگایەکی ڕاپەڕیوە و دژی ئەو ناڕەزایەتیانەیە کە لە هەموو لایەکەوە حکوومەتی گەمارۆ داوە. هەر لەبەر ئەمەشە کە کۆماری ئیسلامی بەو شێوە بەرفراوانە کۆمەڵگە داگیر دەکات. ئەمە هێرشی لاوازی و بێدەسەڵاتە. ئەگەر ئێمە لە دژی ئەم هێرشە بە یەکگرتوویی بوەستین، دەتوانن دڵنیابن کە دەتوانین کۆماری ئیسلامی پاڵ بنێین بۆ دواوە، دەتوانین زیندانیانی سیاسی ئازاد بکەین، دەتوانین هەنگاوێکی گەورە بەرەو ڕووخانی حکوومەت بنێین.

١٠ی ئابی ٢٠٢٢
سوپاس بۆ ئەمیر تەوەکۆلی بۆ جێبەجێکردنی دەقی سەرەتایی ئەم چاپ□کەوتنە.

شیعر/ گوڵ و ئەفیون…
نەوشیروان ئازاد

گوڵە کانی ئەم باخچەیە
بەبۆنی ئەفیون سەرمەستن
بۆیە بولبل
لەئاوازو
لەچریکە و سەدا وسۆزی ،
عەشق هەڵدێ
....

کاتێ لەمەعشوق بێزارە
لۆمەی مەکە
کەعاشقێ ڕوەو سارا
لە دڵزاری دڵی هەڵدێ…
....

چراغستان بێ ، شاری شەو

ئەی ئەزیزم ، ،،چ فایدە یە
کەپرچی خۆرە ، ژاکاوەو
لەتاو دەیجوری شەوهەڵدێ
....

پەڵاسی دوێنێ فڕێ دەین
زبانی ژیری بێتە گۆ
خەونی دوێنێمان وەلانێین
ئاسۆ بۆ سبەی بێتەگۆ …

نەوشیروان ئــازاد
سلێمانی 8/7/2018